

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПАТУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

за Србију 6 дин. месечно
од једнога броја 0-40 дин.
за стране земље поштанског савеза 15 дин. месечно

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ђирић.

Број 58

СРЕДА 6 ФЕБРУАРА 1891

Година I

51 САСТАНАК

31 јануара 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Љуб. Јоксимовић

(ПАСТАВАК)

Мишљење Државног Савета.

Господине Министре,

Државни Савет расмотрио је ваш законски пројекат о изменама и допунама у закону о непосредној порези, који сте му тога дана ради изводели послати писмом вашим од 16 јануара 1891 год. ПН. 473.

Мени је част господине министре, изложити вам оне чланове на које је Савет учинио своје примедбе.

У чл. 3 по мишљењу Државног Савета, у другој врсти првог одељка после речи „свију“ требало би додати „грађана“ а речи у истој врсти „српског поданства“ са свим изоставити. У другом одељку истог члана у другој врсти место „6 месеца“ ставити „три месеца“ а у четвртој врсти истог одељка место речи „нарочитим“ требало би ставити „постојећим“.

У чл. 17 (који по пројекту постоје 12) и у њему у тач. б. а тако исто у чл. 22 (који по пројекту постоје 16) и у њему у тачци 2., изоставити речи „воденице“ а речи „изузимајући поточаре“ ставити у загради.

У новом чл. 32 у I групи у деветом одељку трећој врсти измеђ речи „долазе учитељи“ ставити „и“, а и у последњим вретима код сваке групе изоставити речи „на сваку стотину по“.

У новом чл. 33. код II групе, у првој врсти место речи „фабричка“ ставити „фабрички“, а у другој врсти место речи „индустријска предузећа“ ставити „индустријски радници“.

У чл. 56 који по пројекту постаје чл. 36 у другом одељку последњу врсту која гласи: „сносе сви пунолетни задругари“ преправити да гласи: „дели се на све пунолетне задругаре.“

Све остале чланове Државни је Савет мишљења да треба примити као што су у пројекту-

На све набројане примедбе Државног Савета и ви сте, господине министре, изјавили свој приставак.

Саопштавајући вам изложено, мени је част, господине министре, и овом приликом уверити вас о мом одличном поштовању.

ПРЕДСЕДНИК ДРЖ. САВЕТА

Др. Л. Докић.

Потпредседник — Председништво налази, да предлог о измени у закону о порези треба упутити финансијском одбору, а све остале предлоге одбору, који је већ састављен за општину бајевачку. (Одобравање).

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду извештај одбора о оцени захтева, да се неки посланици могу узети на одговор.

Молим г. известиоца нек заузме своје место.

Известилац Љ. П. Ђирић. чита: (види ст. 552)

Јован С. Јовановић — Господо посланици, пре него што се пређе у даљи говор, ја бих молио, да Скупштина дозволи и пристане, да се прочитају акта о кривицама Стојана Рибарца, јер поред тих штампарских кривица, он има — чини ми се — да одговара и за њовинско дело због несталих акта.

Риста Поповић — Молим и ја да се прочитају акта.

Јован Ж. Јовановић — Господо, сви знате, да је, по старом Уставу, могао посланик ићи из затвора у Скупштину, или из Скупштине у затвор. Господо, кад се кројио нови Устав, уставотворац је хтео да осигура положај посланика, да му нико не може да изиграва положај његов и поверење, које укљива код народа; хтео је да га осигура, да га не може нико да ухапси или кињи, док му траје посланички мандат. Да је случај овде: да је когод за неморално дело оптужен, или да је нар. посланик пао под стеципште, учинио убиство итд., ја бих био мишљења, да се такав посланик да суду. Али какав је случај овде? Овде се махом због кривица штампарских оптужују и то посланици из све три партије.

Ја верујем, да су они можда учинили грешке у својим списима, али, господо, ми треба да имамо на уму положај посланички, и да за оно, што су писали, носе они сами моралну одговорност, а не треба их давати суду.

Да би одржали углед посланички на оном положају, који они треба да заузимају као посланици, ми треба да усвојимо ово одборско мишљење и да пређемо преко тога на дневни ред.

Љуб. Јоксимовић — Ја сам противан мишљењу г. Јоце Јовановића, јер можда има посланика, који се оптужују за кривиче учињене пре, него што су постали посланици. Нек се прочитају акта, па да се издвоје штампарске кривиче од обичних, јер, као што чујем, ту има и кривица за противстајање власти. Ако ми то будемо дозволили, онда ћемо у сваком округу имати поред начелника, још једног начелника, поред капетана имаћемо још једног капетана! И онај, који налише нешто, одговоран је за то јавној критици, а онај који пред стотине грађана изађе и јавно против-стаје власти треба и пред законом да одговара. С тога ја сам за то, да се издвоје те кривиче обичне од штампарских кривица.

Милан Ђурић — Господо, не могу никако да се сложим с поштованим предговорником г. Љубом Јоксимовићем, који

тврди пред Народним Представништвом и каже: ако би то остали да тврде и не би те посланике дали суду, онда би поред капетана имали још једног капетана, поред началника још једног началника.

Господо, ми сви знамо, да смо се толико година борили да осигурамо самосталност и положај народног посланика, а ви ћете признати, да су посланици народни контрола министарскога рада, и сад, ако би ми пошли овим путем, да дајемо посланике суду, кад критикују рад министарски и рад државни, онда би ми, господо, проиграли њихову независност. Ја овде говорим као народни посланик и мислим, да интерес земаљски и самосталност посланика захтева: да се овај извештај одборски усвоји овакав какав је; јер само тада, кад су посланици самостални, у стању су да врше своју велику дужност и задатак народни. За то мислим, да је одбор радио правилно, коректно и у интересу земље.

Кад би ово били злочинци и велеиздајници, онда не би требало да ово чинимо, али кад они нису кривци у том смислу, него су само путем штампе критиковали рад власти и министара, онда не треба да их дајемо суду. Ако пођемо ми овим путем, онда ћемо једног дана видети то, да нема самосталних посланика и видећемо да нико неће смети контролисати рад државни; а тада ће посланичка права постати наизорним. То не треба да дозволимо, стога сам ја за то, да се прими мишљење одборско.

Риста Поповић — Слажући се потпуно с разлозима г. прете Милана Ђурића, не остаје ми готово ништа да кажем. Али питање, које се претреса, толико је важно и велико да преко њега не би требало тако лако прећи.

Ако усвојите гледиште г. Љубе Јоксимовића, онда од самосталности посланичке нема ништа. Ако се дозволи, да један капетан, са два три сведока лажна, оптуже посланика и да га Скупштина изда, онда посланик не може да одговори својој великој дужности. Ја се сећам једног случаја са Максимом Сретенцићем. Он је био поднео једну интерпелацију због неких неупутности Врлових, тадашњег окр. начелника у Гор. Милановцу. Врловићу то није било по вољи, и чим је се Максим вратио кући са Скупштине, био је ухапшен и окован. Па није ни то једини случај; има таквих случајева пуно. И онда шта може посланик да ради? Може ли да контролише рад државних власти? Сме ли да га подвргне правилној заслуженој оштрој критици? Не сме; јер помишља шта га чека кад оде кући — какав полицајац позваће га и биће ухапшен.

С тога сам потпуно за мишљење одборско, а предлог г. Јоксимовића неумесан је, и могу рећи неразмисљен.

Тома Војичић — Ја није сам за предлог г. Јовановића није сам за предлог г. Јоксимовића.

У колико сам саслушао извештај одборски, види се, да су ови посланици оптужени за увреду путем штампе и за противстајање на пут власти. На ову ствар ми треба особиту пажњу да обратимо, јер видим овде, да се неки траже, да се ставе под суд за противстајање власти на пут. Ми смо, господо, ети тога, — јер колико је нас било оптужено за противстајање власти! Зар неће доцније доћи неко па да каже за 50 посланика да су противстајали власти? Ја мислим, да се посланик може ставити под суд, кад се ухвати на делу, а овако, за оваква дела, давати га под суд, то може учинити и један кмет, један срески писар, само да осујети право посланика у Скупштини.

Ја сам, дакле, за извештај одборски.

Љуб. Јоксимовић — Изгледа ми, да ме господа предговорници нису разумели добро, јер ја нисам тражио то, што они веле. Ја сам тражио: да се одвоје штампарске кривце од оних за противстајање власти, јер власт мора радити по закону, и ако власт уради што противно закону, онда је нама за то одговоран министар. Ако ми будемо тако заштићавали и оне, који раде противно закону, онда министар може да каже: ја нисам могао да радим ништа да се ред одржи, јер је био посланик.

Они, који су учинили кривце за противстајање власти, ми не можемо да знамо какве су и не можемо да их узимамо у заштиту. И зато би требало прочитати сва акта оних кривца, који се узимају на одговор за противстајање власти. (Чује се: да се реши).

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (Јесте).

Ко ја за то нека седн, ко је противан, нека устане? (Сви седе).

Витомир Младеновић — Ја ћу да кажем неколико речи. Ја сматрам, да је посланик политичка личност, и ако тој политичкој личности забранимо да говори на зборовима и да пише по новинама, онда сте му одузели оно, из чега се може видети његов рад. Ако би се ово усвојило, да се они могу узимати за своје говоре на одговоре, онда се може оптужити и за она дела, која на збору критикују, онда је његов положај, његов задатак несигуран и узалудан. Према томе, ја сам противан давању посланика од стране Скупштине да се узимају на одговор за свој рад, а нарочито за штампарске кривце, јер штампа је средство за критиковање појединих дела. Ја сам дакле за одборско мишљење.

Новак Милошевић — Ја се потпуно слажем са мишљењем одборским. Господо посланици! Ми, који смо били посланици више година, ми имамо жалосно искуство, како су посланици из Скупштине хватани за косу, вођени у апсу и стварани им кривце. Не само за штампарске кривце, него и за разна друга дела, посланици су извлачени из Скупштине и терани у апс; па то би било и онда, кад би опет дошло повољно време за то. Ако је који посланик учио какви злочин, онда он не може застарити за две године. Ако би смо усвојили оно, што је г. Љуба Јоксимовић казао, да се могу посланици узимати на одговор само за противустајање власти, онда нема ни једног посланика, који би могао остати од тога поштеђен; јер би се то дало врло лако ујурисати, баш и кад не би постојало. Ја сам противан сваком издавању посланика суду.

Алимпије Васиљевић — Нисам мислио да говорим о овоме питању, јер сам се надао, да ће Скупштина једногласно усвојити мишљење одборско. Али пошто се чује и противно мишљење, то сматрам за дужност, да и сам искажем, шта о овоме мислим.

Овим се законом није ишло на то, да се извесна лица поштеде од одговорности за кривце, која су учинила, него је се хтело да се сачува достојанство законодавног тела.

Као што је познато господи посланицима, Скупштина је у нас законодавни фактор и сваки њен члан, члан је законодавног тела, и кад би они били потрзани непрестано по суду, онда би се тим омаловажавало достојанство Скупштине, које треба да нам је свима узвишено. (Одобравање).

Велизар Кундовић — И моје је, господо, мишљење, као и мог поштованог предговорника и пријатеља г. Алимпија Васиљевића, да ову ствар треба начелно узети у оцену.

Није овде питање о посланику, о личности, него о положају, који посланик заузима у држави.

Ви знате, да у овој земљи има два законодавна фактора, један је владалац а други Скупштина. Тако исто и посланици, као представници народа не треба да одговарају за свој рад, јер у тим посланицима, не огледа се њихова личност, него право, које имају да заступају као народни представници. Ја ћу да вам напоменем један пример, који се десио у Француској. Тамо је позват један посланик као сведок и он није хтео да иде казав: «право као народног посланика не дозвољава ми да идем по судовима да сведочим, јер би се тиме не само омаловажио положај посланички, него и положај, који имам у друштву». Исто је тако умесан и овај закључак одборов, да се и ови посланици не одаду и да се не дозволи да се даду под суд.

Извештај Љуба Ђурић — Већ то, што су сви говорници говорили и изјаснили се у корист извештаја одборског, јасан је доказ, да је одбор у овој ствари заузео и правилно и законско гледиште. Као што знате у члану 126 Устава каже се, кад се сме један посланик ухапсити и дати суду на суђење а у свима другим случајевима то сме бити само по одобрењу Народне Скупштине. Јасно је, дакле, да је Устав хтео да заштити сигурност посланика. Оно што су навели поштовани г. Кундовић и г. Васиљевић одиста је тако. Ако би се ми титрали са имунитетом посланика, ми не би онда признали суверенитет на-

роани, него би га као обичног човека сматрали, док међутим, он није у овом случају обичан човек, него представник целог српског народа и ми са његовим суверенитетом не треба да се играмо. Кад би се прочитала поједина акта видели би, да се наше власти титрају са посланицима; најмање ситнице и кривице они оглашују као опасне кривице, повлаче људе на суд и кад они докажу, да је све оно што су говорили и што су изнели јавно истина, онда се знаће онај модус, да то не треба износити на јавност и да постоји *усреда*. Истина клевете нема, али постоји увреда и онда га казне са 10—20 дана затвора или новчано. Као пример, како се у томе тужењу посланика има обзира према високоме положају посланика, ја ћу вам навести то, да је поштовани посланик Лука Лазаревић тужен за то, што је увредио каплара! (Смех).

Казао је, господо, у новинама да каплари зостављају војнике. Ви знате да се то често дешава пред очима многих грађана, и кад је он то написао, надлежна власт у месгу да казни каплара што незаконито поступа с војницима, тужи посланика што вређа таке «високе» чинове! Ми не смемо допустити да се ико титра са суверенитетом народним. Народна Скупштина не сме допустити да се посланици потржу на суд за ситнице, јер тада они не би смели ништа говорити, ни писати, а они ако хоће, нека иду сами на суд, то им нико не брани, али само Народно Представништво то не сме допустити, јер ћемо само тако радећи очувати високи положај нар. посланика.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Стављам на гласање одборски предлог који вам је познат. Ко је за то да се он усвоји нека изволи седети, ко је противан нека изволи устати? (Сви седе). Објављујем да је Скупштина једногласно усвојила одборски извештај.

На реду је извештај одбора финансиског о томе да се буџет за 1890 годину продужи и за месец фебруар ове год. Изволте чути предлог министров и извештај одборски.

Известилац Р. Поповић прочита прво предлог министра финансије, а за тим одборски извештај (ст. 542).

Потпредседник — Приступа се претресу овога предлога. Тражи ли ко реч? (Не тражи нико). Стављам на гласање извештај одбора. Ко је за то, да се мишљење одборско прими нека седе, ко је противан нека устане? (Сви седе). Објављујем да је Народна Скупштина усвојила мишљење одбора.

На реду је први претрес буџета за ову годину. Молим Милоша Марковића члана одбора да прочита одборски извештај.

Известилац Милош Марковић чита: (види прилог 9 «Нар. Скупштине»).

Потпредседник — Изволте чути одвојено мишљење једног члана финансиског одбора.

Секретар Љуба П. Ђирић чита одвојено мишљење Ранка Тајсића (види исти прилог).

Панта Срећковић — Ја имам овде две ствари да изјавим.

Потпредседник — О чему хоћете да говорите?

Панта Срећковић — У извештају о буџету министарства грађевина, нема мога имена, које је сигурно изостављено при штампању. Тако исто и у извештају буџета министарства Народне Привреде. Друго, ја имам своја одвојена мишљења, која ћу изрећи приликом претреса буџета.

Потпредседник — Претрес буџета може доћи на дневни ред у сутрашњој седници. Усваја ли Скупштина? (Усваја).

Част ми је извести Народну Скупштину да је Државни Савет вратио предлог г. Ристе Поповића о измени члана 7 закона о монополу соли, са својим мишљењем. Предлог овај упућује се одбору финансиском као надлежном.

Пошто је данашњи дневни ред испрљен то данашњу седницу закључујем а заказујем другу сутра у 9 часова пре подне. На претресу биће буџет. Молим господу из свију одбора да после подне раде.

Састанак је трајао до 11 часова пре подне.

ИСПРАВКА

У 53 броју овога листа, на стр. 522 (48 састанак), погрешно је отштампан говор господ. Дим. Катића, потпредседника Народне Скупштине, о независности судија.

Место онога, што је тамо са свим нетачно отштампано као говор г. Д. Катића, треба да буде ово:

Дим. Катић — Молим вас, господо! Ја видим, да је Скупштина заморена, и за то ћу бити веома кратак.

Мени се чини да би веома опасно било доносити законе за земљу према *осећајима срца*. Јер у таквом случају, закони донесени могли би створити несрећу у земљи, али никакав ред и поредак. И по томе већ видите, да се никако не могу да сложим са назорима, које је изнео мој поштовани друг Милија Миловацковић, кад је говорио противу чл. 38. Он је износио догађаје, који не стоје у вези са изменом овога члана, ма да му је закључак био доста правилан.

И 1881 год. кад је био закон о независности судској пред Скупштином, и онда се ја нисам сложио са мојим поштованим другом Милијом Миловацковићем, да судије буду независне, ма да сам у *начелу* веома ценно судску независност, а то с тога, што сам налазио, да би требало и судије оставити у зависном положају дотле, докле и они нама не помогну да добијемо промену Устава, када би им се ујамчила независност, а и наша права осигурала. Међутим сада је стање друго. Новим Уставом ујамчена су и наша права много боље, а тако исто осигурана је и потпуна судска независност, противу које не може имати нико ништа.

И ако признајем, да су казне средство, које може до-некле да кривца поправи или застраши да не чини зла, али не могу се никако сложити са онима, који одобравају законску одредбу, по којој министар може казнити судију, административним путем, јер би то могло удити судској независности, а никако исправити судију. По мом мишљењу судија у своме звању може бити или добар или неваљао, нешто средње не може бити. Ако је добар, нека му је част и поштовање, треба га оставити на миру од свакога, па и од министра, а ако је неваљао, онда напоље са њим, а то ће се постићи предложеном изменом чл. 29, по којој је дато право редовним судовима, да суде судију поротски, по познавању и убеђењу, а тим је потпуно постигнута могућност, да се зблија судије, који греше о своју судијску независност и положај, могу из суда избацити, и онда престаје свака потреба за ма какovou другу казну, која би се дала министру да може казнити судију.

С тога сам за предлог г. Максимовића. (Одобравање... Вичу: да се реши).

52 САСТАНАК

1 фебруара 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Доброслав Ружић

Почетак у 9¹/₄ час. пре подне.

Присутна су сва г. г. министри.

Потпредседник — Отварам 52 састанак. Изволте чути протокол 51 редовног састанка.

Секретар В. Младеновић чита протокол тога састанка.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима).

Изволте чути молбе и жалбе, које су упућене Скупштини.

Секретар Р. Петровић чита:

Грађани из Вел. Поповића у ср. ресавском, окр. моравском моле, да канцеларија среза ресавског буде у Вел. Поповићу.

Сељани из Страгара у ср. јасеничком, окр. крагујевачком
www.kojiniscyrs20 маја прошле године пострадали од олује моле, да за
неколико година буду ослобођени плаћања порезе.

Сељани из Рогачице у ср. рачанском, окр. ужичком моле,
да им се дозволи производња дувана.

Радован Јовановић из Сенаје у ср. грочанском, окр. по-
дунавском моли, да се изврши извесно решење касационог суда.

Сељани из Бадња и Семетеша у ср. студеничком, окр.
рудничком моле, да се одвоје од Павличке и образују засебну
општину.

Занатлије из Паланке у ср. јасеничком, окр. подунавском
моле, да се донесе закон о радњама, који не ће бити штетан
по српског занатију.

Свештеници из крагујевачког округа моле, да се предло-
жени закон о фонду свештеничком не узима у претрес у овој
скупштинској сесији.

Радоје Игњатовић из Вел. Иванче у ср. космајском, окр.
подунавском моли, да се изврши извесна пресуда окр. суда.

Јелена удова пок. Јована Живковића, бив. пограничног
стражара из Новог Хана, моли за државну помоћ.

Сељани из Бадљевице у ср. смедеревском, окр. подунав-
ском моле, да се не одвајају од општине Мало-Орашке.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се
одбору за молбе и жалбе.

Изволте чути једну интерпелацију на г. министра народне
привреде.

Секретар Р. Петровић чита:

Интерпелација

на

Г. Министра Народне Привреде.

Наша је земља, земља руднога богатства. Ја поуздано ве-
рујем, да г. министар најусрднију пажњу поклања сваком код
нас рударском предузећу. С тога сам слободан замолити г. ми-
нистра, да изволи одговорити на следећа питања:

1. Да ли је истина, да оно инглеско друштво, које носи
име „рипањског живиног и сребрног рудника,“ и које је по
повластици му у непосредном сусеству „инглеско-српског друштва
„Живин рудник Авала,“ — да је то рипањско инглеско друштво
на прагу банкротства и да фактички ликвидира тамо негде у
Инглеској у Ливерпуљу, далеко од очију и ушију г. министра
као врховне надзорне власти?

Ако у истини то стоји, онда:

2. Да ли је познат г. министру прави, стварни узрок паду
тога предузећа?

Као Србин и српски посланик, ја у толико јачим гласем
стављам ово питање и на њ одговора тражим, што ми је између
осталог и из једне лањске званичне исправке г. министра у
званим „Српским Новинама“ познато, да је управа тога друштва
и председник његов по имену г. Клифтон Шилод, јавно на скупу
акционара му у Ливерпуљу омаловажавао и худио српске „жи-
вине руднике,“ те на тај начин скидао са себе и својих дру-
гова одговорност за дотадање неуспехе у рипањском предузећу.

3. Да ли је позната г. министру она тврдња једних лон-
донских новина „Финансиске Новости“ (Finan. News), број од
8 јануара (по новом кал.) ов. год., да је то друштво до сада
„сарапило“ неких 85.000 фуната стерлинга или близу 200.000
дуката?

И ако је то у штампи тако, да ли зна г. министар у шта
су и на шта су те силне паре отишле, н. пр. има ли рударских
или топионичких радова, који одговарају оваком огромном утрошку
капитала? Ако их има, то где су и колики су? Као српски
посланик у толико јаче ударам гласом и питам за све ово, што
је и лепо име и добра судбина српских рудника још једнако
везана за веру и срећу страних капитала, што наша земља и
држава има и моралног и материјалног рачуна, да овака пре-
дузећа код нас успевају а никако да пропадају. Цела је истина,

да српска влада не може бити ни у рударству већи католик од
папе, те налазити мане људима и управама, којима њихови ро-
ђени људи верују и кесе своје им отварају, али не мање стоји
и то, да се страни капитали поверавају и пажњи и контроли
државе, у коју долазе, те да су се н. пр. у овом случају ин-
глеске капиталисте повериле и заштитној руци српских закона
и будном оку српских министара, колико год и стручности и
савесности својих директора. У то име и са таквим уверењем
молим још за ово г. министра:

4. Да ли је бар он вршио над радњом овог рипањског
друштва онај надзор, ону контролу, коју је по рударском закону
био и дужан и властао?

31 јануара 1891 год.

Београд.

ПОСЛАНИК ГРАДА НИША

П. Срећковић.

Минист. Нар. Привреде К. Таушановић — Ја сам
готов да одмах дам одговор на ову интерпелацију, па ако се
г. интерпелант не задовољи, готов сам да још један пут одго-
ворим подробније. (Чује се: није овде интерпелант).

Потпредседник — Ово није питање, него интерпелација
о којој имају права да говоре сви посланици, по томе односи
се на целу Скупштину.

Минист Нар. Привреде К. Таушановић — Ја сам
готов да одговорим, кад дође г. интерпелант.

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се одговор
на ову интерпелацију одложи док не дође г. интерпелант? (Јесте).

Изволте чути другу једну интерпелацију на г. министра
Народне Привреде.

Секретар Р. Петровић чита:

Интерпелација

на

Господина Министра Народне Привреде.

Услед разних гласова, који се проносе по вароши, а на-
рочито услед пада пијачне цене акција „Живиног рудника Авала“
налазим се побуђен да сједеху интерпелацију управим на
г. министра народне привреде.

1. Да ли је г. министар, по праву и по дужности, које
има на основу рударског закона, поклатио овом руднику ону
пажњу и вршио над њим ону контролу, коју су интереси срп-
ског друштва у опште, а интереси и српских и инглеских ка-
питала у „Авалу“ уложених на по-се, од њега захтевали?

Ако господин министар налази да јесте, онда молим да
одговори.

2. Да ли му је познато, да је целокупна управа и тех-
ничка и административна још од летос у рукама једног јединог чо-
века, који живи у Лондону, јер му се дешава, да по читаве месеце
управља „Авалом“ из какве Мексике? Осим овога; стоји ли то,
да је тај човек дошао на главну управу рудника „Авале“, по-
што је био збачен са управе неког другог акционарског пре-
дузећа у Лондону простом изјавом неповерења акционара? И
ако, случајно г. Министру о свему томе није ништа познато,
онда да ли му је бар познато право данашње стање овога преду-
зећа? И то је ли г. министру познато:

3. Стање рудно на Руднику?

4. Стање производно на топионичама?

5. Стање финансијско у Лондону?

Осим ових главних питања, за која молим г. министра да
ми одговори, и то не само у интересу тога нашег драгоценог
рудника српског, нити само у интересу српских му акционара,
него и у интересу оног инглеског капитала, који су Срби са
искреном добродошлицом поздравили, — дакле сем ових глав-
них питања, молим да ми се одговори и на нека мања и спо-
редна, али врло важна питања, којима је данас „Авала“ веома
карактеристична. Н. пр.;

6. Да ли је садашњи технички управник рудника и стручан
топионичар или је само рудар? И ако је случајно само рудар и

нема топионичареке дипломе и спреме, то да ли се тиме не објашњава овај необични пад у производњи металне живе? Пад на трећину старе производње од 90 до чак испод 30 флаша на месец?

7. Да ли је позната г. министру спрема, па чак или и само име лица, коме је од јесенас поверено зидање топионичких пећи малих и великих? И ако му је познато то стручно лице, онда је ли му позната вредност зидарских радова његових, које је о трошку огромних новчаних а ма друштвених подигао, а и данас подиже? Најпосле,

8. Стоји ли то, да је колико јуче г. министар одобрио некакав веома интересантан уговор између управе у Лондону и главног управног директора, којим се друштво везује за три године напред, и то не само на главну директуру, него и на управну диктатуру садањег председника друштва? И ако је г. министар одобрио некакав такав уговор, то нека ми опрости, што ћу се усудити упитати; да ли га је добро проучио?

Своју жељу, да ми се на сва горња питања што пре и што прецизније одговори, ову жељу или захтев, ја мислим, да не могу боље оправдати, него ако констатујем факат: да је данашња „Авала“, која је поникла и стала на чврсте ноге српским новцем и српском трудбом, а затим продужена из дружбе Срба и Инглеза на пољу привреде, и да је основана на међународној слози и љубави њиховој и ујамчена и осигурана заједницом српско-инглеског капитала. Као таквом српско-инглеском или инглеско-српском друштву и предузећу „Авали“ без сваке сумње суђено је, да буде пробни камен рударске удружене среће Срба и Инглеза. Да пак „Авалу“ може да послужи срећа а поштеди несрећа од пресудног је значаја питање:

9. У какве је руке пала крма и главна управа овога предузећа? Да ли је у руке озбиљних и ревностних трудбеника и стручњака достојних имена Велике Британије или (не дај Воже!) у канџе каквих бездушних шпекуланата, дрских пустолова и простих коцкара? Јер г. министре, на жалост ова наша крвљу обливена света земља и отаџбина и таквих је гостију са стране имала, а њени су рудници од подобних страдали и на рђав глас разнашани.

31 Јануар 1891 год.
Београд.

Посланик града Ниша
П. С. Срећковић.

Министар нар. привреде К. Таушановић — Молим вас, господо, као што видите, овде се побрајају многе тачке, на које сад овако неспреман не могу тачно да одговорим, али главни одговор одмах ћу вам казати. Ако се г. интерпелант не задовољи овим данашњим одговором, готов сам да доцније тачно на ова питања одговорим.

Ствар овако стоји. То рипањско друштво постоји од пре 3—4 године. Концесију је тада добио један човек и он је образовао синдикат у Лондону.

Синдикат је успео да у извесноме року упише акције и да створи капитал са којим се може експлоатисати рудник у Рипњу.

Они су почели да експлоатишу и то врло обазриво и вешто, но према уложеноме капиталу, није постигнуто ово, што је требало да буде. То је било пре мог доласка у министарство привреде и пре доласка радикалне владе. Када смо ми дошли надлежни министар пратио је рад тога друштва. Онда се радило са најмање 90 радника. Кад се такво предузеће ради са толиким бројем радника, то се може сматрати као озбиљан рад, тако је то ишло непрестано и услед тога што је рад био јак, акције су скакале. Овим вештим начином као што то бива на берзама, створен је глас акцијама и кад су им подигнуте цене до извесне цифре, поједини су их акционари продали.

Министарство народне привреде приметило је то и почело да свраћа пажњу на такав рад, јер је посумњало да тај рад није солидан. Када је г. Шилд представник рипањског друштва, устао на јавном збору акционара у Ливерпулу про-

тив авалског друштва и почео да га омаловажава, да би својим акцијама дао већу вредност, и да би неуспех свог предузећа у Рипњу оправдао, министарство је одмах учинило познату званичну исправку у срп. званичним новинама, којом је побило гласове, које је г. Шилд пронео био противу српских живиних рудника у опште и противу живиног рудника Авала.

Од оног времена ми смо пратили њихов рад, и по свему како су они рад свој на мајдану свели на минимум, нашли смо да ту нису са свим чиста посла. Као последња фаза њихових подвига била је та: да су пре кратког времена држали скупи и почели су да тумаче падање акција као неуспех у рударству. Но кад сам ја видео, да су они број радника смањивали из дана у дан, тако, да је на послетку остало на 12 радника, а на скупштини су тражили да се издаду приоритетне акције, које би се на штету првобитних акција, које су веома много пале у вредности, имале издати, те тиме првобитне свеле на нулу, то сам по праву, које имам као надзорна власт, одбио и нисам дозволио да се може уплата вршити. То је било баш ових дана. Ово сам учинио на основу факта, што они нису ни досадањи капитал сав уложили у рад на мајдану.

Панта Срећковић — Ви сте, господо, чули да мене лично није побудио лични интерес, него интерес нашег рударства, да ову интерпелацију поднесем. Наша земља је тако рећи један рудник са најбогатијим рудама. Ја сам овде ставио две интерпелације: прву о Инглезима и њиховом рипањском „живином и сребрном“ руднику, а другу о удруженом српско-инглеском „живином руднику Авали.“ Што је казао г. министар за Инглезе то могу да примим, премда ми је жао оних поштених Инглеза, који су дали новце управо коцкарима, који нису наша привредили, а читав капитал упропастили.

Министар је дао исправку у званичним новинама и она је говорила истину. Они су упропастили овде на ону рупу што су ископали, која не вреди ништа, 85 хиљада фуната штерлинга што су узели од других Инглеза. Они кажу да не ваља српски рудник. Ова мала пећ „Авале“ рудника давала је месечно 100 флаша живе, што чини 2000 дуката. Дакле није истина да и рудник „Рипањ“ не ваља, него ти људи не ваљају, нису ништа радили и упропастили толике новце. И лане је министарство дало исправку о том и казало да то није истина. Шта су они даље радили? Скупили су један збор, на који нису пуштали ни једног новинара, па су казали: то је једно предузеће рударско, где човек може по несрећи да се превари. А они нити имају пећи нити су машина направиле. Да то зна енглески суд он би требао да их пошаље на 20 година робије. Они су издали 10.000 приоритетских акција. Мени је мило што је министар те гласове побрио, јер Инглези би мислили да донета рудник не ваља, и не би знали да је тај Шилд варалица и коцкар. Један рудник на Руднику у средњем веку давао је ондашњој влади нашој 300.000 златника годишње кирије. Дакле наши рудници су богати и треба да дођу савесни људи да их експлоатишу, јер је то у нашем интересу.

Ја сам задовољан са одговором на интерпелацију односно Инглеза, и молим г. министра да обрати пажњу на то, да се очува добар глас српских рудника. Ја сам ову интерпелацију у тој намери и поднео. Наш пак рудник „Авала“ док су га обрађивали, Вајферт, Лозанић и Клерих — Вајферт као капиталиста, један од највећих патриота српских, Лозанић као изналазач, његови су изналазци признати у свету, и Клерих као одлични рудар — цвetaо је рудник, и он ће опет да цвeta. Ја сам са одговором на ту интерпелацију потпуно задовољан, али за Инглезе имам да кажем то, да они требају да знају да им није крив наш рудник него Мактир и управа лондонска.

Министар нар. привреде К. Таушановић — Господо, ја сам особито благодаран г. интерпеланту што ми је дао прилику, да јавно кажем како стоје ова два предузећа и колико сам мало имао похвалних речи за рад друштва у Рипњу, толико обратно имам довољно разлога да енглеско-српско друштво живиног рудника Авала сматрам као солидно и тачно.

Рудник Авала својим радом и до сада произведеном количином живе, дао је довољно доказа, да је улсжени капитал у то предузеће осигуран, и да ће се реинтирати, изузимајући какве непредвиђене сметње, које се могу у рударству свагда десити. Према овоме дакле, ја немам за сада узрока да сумнам у солидност и правилност рада друштва које експлоатише Авалу.

Панта Срећковић — Је ли то одговор и на друго питање?

Министар нар. привреде К. Таушановић — Јесте, и мислим да се овим одговором можете задовољити.

Панта Срећковић — По уговору, ова нова управа енглеска најмила је једног инжењера Максипра, тај уговор он је направно са Енглезима, па су ови наши морали на сплу пристати на њ. Он по том уговору добија 600 фуната шгердинга плате, и кад путује у Србију — путног трошка, 55 динара дневнице на депарац, сем тога што му се плаћа да се вози у првој класи, и да седи, и да се костира у првим квартирима. Затим, он има право да све своје време употреби на оно, што он налази за добро. Он је отишао у Мексику, па је почео тамо да оствари један живин рудник, да конкурише овима овде. Ја мислим да такав уговор како је он закључио, ја не бих закључио ни данас ни сутра, ни никад до века, да се једном човеку плаћа толико, а он да живи по 3 — 4 месеци на страни. Ја бих желео да чујем господина, како стоји онај капитал. Кад су се удружили Енглези са Вајфертом и Лозанићем, добили су од Вајферта 8000 дуката. Где су сада ти новци? Неки, божем, банкар Вебстер, који је лансирао акције, узео је 100 флаша живе, да прода и пошаље новце. Та је жива дата некоме Велстеру. Он је живу продао, новце не послао, и Вајферт је тражио од њега новац, али му га овај није хтео послати, те је морао најмити адвоката. Два пут је морао тај поштени наш грађанин да се куне, да је то истина. Тај Енглез ударио је у кајшишарлук. Њему је доцније пописана сва радња. То управо и није био банкар него швиндлер, и до данас није та жива плаћена. Ти Енглези нису савесно руководили лосао. Ја нисам знао да ће министар одмах да одговори на ове моје интерпелације, те писам понео неке моје забелешке.

Неки опет акционар узео је 20.000 акција, па их није платио, а смрт га стигла и пре неки дан те су акције дошле у попис. Ти су Енглези послали једног човека да зида пећ, који личи на наше гоге, и после пет дана пећи су прегореле. Лозанићева пећ израђивала је 100 флаша живе за месец дана а ове две енглеске нису cadre више од 30. Тај исти Мактир послао је овога да зида једну грдну пећ, али хоће ли и та пећ ваљати, то доказују оне две прегореле. У извештају на збору, они су казали да ће бити прошле године до Септембра готове пећи, а ове још нису ни сада готове.

Ја се бојим да Енглези нису онакви као што је Шилд, па да упропасте наше руднике; за то молим г. министра да ово узме у најозбиљнију пажњу, и да пошаље једног човека, који ће верно да му каже све, па да се види да ли је овако или није. Ја желим да није. Ја знам нешто, и видим да ти Енглези не раде искрено. Ми треба да се осигурамо од швиндлера из белог света, јер ће они да упропасте наше руднике, а међутим сва је нада у Авали, да се од ње почне рударство у нашој земљи. То је све што сам имао да кажем.

Министар народне привреде Таушановић — Морам да додам и да изјавим господо, да ствар које је г. Срећковић навео у својој интерпелацији, такве су природе, да их један министар не може знати. Ако г. Панта има података; ако акционари као што су Лозанић, Клерић, Вајферт и др. знају какве злоупотребе, или за какве марифетлуке, као што г. Панта каже, они су довољно паметни, да још и као заинтересовани поднесу мени те податке, и онда ћу ја предузети што треба да се одмах стане на пут таквог стању, времда ја веома сумњам да ту може бити ма какве неправилности пошто, ми у министарству имамо тачне извештаје о целом раду и целом кретању тога друштва. Међутим ви изнесите неке ствари, које се тичу чисто унутрашњег рада тога друштва; у што не

могу ја да се мешам. Колико ће они да дају плате чиновницима то је њима остављено; какав ће уговор да закључе са управником мајлана, да ли ће их овде да буде преко целе године, то је опет њихова ствар. Главно је да они морају да имају овде свога званичног представника, стручног управљача и да уговори, које они закључују не буду противни земаљском закону и друштвеним статутима о што, имам пуна уверења да се до сада ни у колико нису огрешили. И зато сам ја све уговоре, који су ми по закону поднашани, одобравао, пошто сам их најпре добро проучио. Ви велите да се фуруне парочито кваре, и да се чине извесне злоупотребе, којима се иде на то, да се мајдан затвори тиме, што ће се у Мексици отворити неки други. Имам уверења да ово тврђење ни у колико не стоји. Односно фуруна стоји то, да су на место старих гвоздених фуруна или ретората усвојене и подигнуте нове зидане фуруне т. зв. муфле, и услед тога зидање је у неколико у последње време и производња живе мања, него што је пре била. Међутим извесно је (мислим) да ће, кад се ове фуруне доврше и технички удесе, и производња бити много већа од пређашње, у толико пре што су и ове нове фуруне конструисане по истоме принципу, по коме је конструисана и прва Лозанићева пећ, коју интерпеланат хвали — и што је сем тога друштво живиног рудника Авала, поред ових муфала, почело да подиже и т. зв. велику пећ.

Панта Срећковић — Ове ствари што сам навео ја их и знам. Ја знам случајева да су ти људи измишљали руднике како би дигли паре кад би такви дошли и овде ја мислим да је министар у праву да каже: ви, господо нисте ништа, одлазите: а људи који дају новац за руднике треба да шаљу спремне људе, а не коцкаре. Ја сам задовољан са одговором.

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч, објављујем да је претрес свршен, и сад Скупштина треба да донесе своју одлуку. По што нико није предложио мотивисан дневни ред, председништво предлаже прелаз на дневни ред. Стављам на гласање. Ко је за то да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред, нека седи, а ко је противан нека устане? (Сви седе) Објављујем да је Скупштина усвојила прост прелаз на дневни ред.

Изволте чути извештај одбора за молбе и жалбе.

Известилац Тод. Радовановић чита:

Баци земљомерског курса (њих 47) моле Народној Скупштини за државну помоћ.

Решење: Из гаранције, коју ови учници дају а с обзиром на корист од ове школе, одбор је мишљења: да молбу ученика земљомерског курса треба одобрити с тим, да се та помоћ укаже само сиромашнима.

На ово је пристао и г. министар финансија.

26|I—91

Београд

Председник одбора

Ђ. Анђелковић

Известилац,

Мих. Ристић

Чланови: Андра Љубичић, Ст. Виденовић, П. Ж. Мојић Тодор Радовановић.

Потпредседник. Претрес по овој молби може се ставити сутра на дневни ред. Усваја ли Скупштина да се ово стави сутра на дневни ред? (Усваја). Дакле ставиће се сутра на дневни ред.

Част ми је саопштити Народној Скупштини да сам дао три дана одсуства г. Драгољубу Илићу посланику из Свилајинца и Максиму Сретеновићу посланику из Г. Милановца. Пошто је је данас почетак месеца, то треба Скупштина да се подели у одсеке.

Молим г. секретара да вади из кутије и чита имена посланичка.

Секретар Љ. Ђирић вади из кутије имена по којима се Скупштина поделила на одсеке овако:

I Одсек.

Јован С. Јовановић, Илија Душманић, Јоксим Павловић, Михајло Веселиновић, Радоје Костић, Васа Манојловић, Данило Јовановић, Михајло Кр. Ђорђевић, Бока Анђелковић, Јоца Ж. Јовановић, Влајко Тадић, Станоје Нешић, Павле Станковић, Ђурђе Ђоровић, Јованча Стојановић, Јован Николић, Лаза Миловановић, Марко Петровић, Арса Дреновац.

II Одсек.

Милија Миловановић, Велизар Кундовић, Мата Радојковић, Радоје Протић, Тома Јовановић, Таса Ђикић, Димитрије Машин, Арсеније Прић, Јован Авакумовић, Урош Вукићевић, Младен Марковић, Риста Поповић, Ранко Петровић, Мика Спасојевић, Јанча Јовановић, Видоје Невесињац, Милош Богдановић, Љубомир Ђурић, Вића Радовановић.

III Одсек.

Живан Живановић, Тодор Туцаковић, Никола Протић, Станко Петровић, Ат. Вучковић, Димитрије Ђирковић, Аврам Бељић, Милутин Гарашанин, Новак Милошевић, Ђорђе Брачинац, Витомир Младеновић, Вуча Николић, Максим Сретеновић, Милојко Лешјанин, Мата Максимовић, Јован Милић, Тодор Радовановић, Драгољуб Илић, Димитрије Димовић.

IV Одсек.

Живојин Влаичковић, Лаза Бошковић, Јован Ђаја, Живан Радосављевић, Радисав Митревић, Младен Живковић Анта Рајичић, Стеван Ристић, Стеван Миљковић, Милун Миљковић, Михајло Вујић, Савко Ђусић, Лаза Илић, Сима Костић, Живко Малопарац, Пера Максимовић, Љубо Јоксимовић, Коста Таушановић, Гига Гершић.

V Одсек.

Лазар Милосављевић, Милан Мостић, Пера Велимировић, Коста Влајић, Арса Прокопијевић, Коста Јовановић, Милан Поповић, Станча Виденовић, Војин Ђирковић, Сава Величковић, Никола Ристић, Тома Војичић, Коста Борисављевић, Младен Аксентијевић, Јован Поњавић, Богосав Поповић, Љубинко Милинковић, Таса Вукосављевић, Љубо Новаковић.

VI Одсек.

Милош Марковић, Стеван Нешић, Анта Радосављевић, Стеван Максимовић, Андра Љубичић, Сретен Гогоћ, Ранко Тајсић, Алекса Ратарац, Д-р Коста Динић, Стојан Рибарац, Димитрије Илићановић, Панга Срећковић, Коста Јуришић, Михајло Ристић, Милан Ђурић, Добра Ружић, Драгиша Станојевић, Д-р Станојло Вукчевић.

VII Одсек.

Никола Живадиновић, Милан Глигоријевић, Павле Ранковић, Раша Нинић, Божа Кунатровић, Лаза Лазаревић, Таса Николајевић, Милош Обркижевић, Андра Николић, Миливој Јосимовић, Благоје Божић, Филип Милојевић, Илија Мојић, Стојан Станковић, Михајло Поповић, Трифун Милојевић, Алимпије Васиљевић, Лука Лазаревић.

Потпредседник — По чл. пословника Скупштинског чим се Скупштина поделила у одсеке сваки одсек треба да избере по једног члана у одбор за молбе и жалбе, а у исто време у одбор за преглед и оцену посланичких предлога.

Да се то изврши, дајем 10 минута одмора.

После одмора.

Потпредседник — Изволте чути резултат избора у одсецима,

Секр. Лука Лазаревић чита :

У I-ом одсеку изабран је за председника: Марко Петровић, а за секретара Мих. Веселиновић.

У II одсеку за председника: Милија Миловановић, за секретара Вића Радовановић,

У III одсеку за председника: Тодор Туцаковић, за секретара Дим. Димовић;

У IV одсеку за председника: Гига Гершић, за секретара Радисав Митровић;

У V одсеку за председника: Пера Велимировић, за секретара Љуба Новаковић;

У VI одсеку за председника: Ранко Тајсић, за секретара Ал. Ратарац;

И у VII одсеку за председника: Алимпије Васиљевић, за секретара Лука Лазаревић.

Даље: У одбор за молбе и жалбе изабрани су ови:

Бока Анђелковић, Мата Радојковић, Новак Милошевић, Милун Миљковић, Војин Ђирковић, Мих. Ристић, Стојан Станковић.

У одбор за преглед и оцену посланичких предлога изабрани су:

Јоксим Павловић, Мика Спасојевић, Никола Протић, Сима Костић, Никола Ристић, Косга Јуришић, Павле Ранковић.

Потпредседник — На реду је сад прегрес буџета у начелу. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Има реч г. Драгиша Станојевић.

Драгиша Станојевић—Господо, пред нама је данас једно врло важно питање — питање о буџету. Допустите ми, да проговорим неколико речи о буџетском праву скупштинском. Тим правом на западу почела се развијати уставна система. тим што су народи почели задобијати право, да могу одредити, колика ће пореза бити и на шта ће се трошити, једном речи: тим буџетским правом постављен је темељ свима оним осталим, која су следовала после тога. Буџетско право може се рећи, да је и темељ свима осталим уставним правима, јер док народи нису задобили право, да одређују колико ће се из касе државне трошити, докле су све слободе њихове биле плутокрне. Нарочито је било главно то, да се одреди, да ли има равнотеже између расхода и прихода; ту долази питање: да ли постоји дефицит или не? Велика француска револуција и почела је с питањем о дефициту. Финансије су онда у Француској врло рђаво стојале; онда Скупштина није се била сазивала за неких 160 година. Народ је и економски пропадао, међутим философија 18 века спремила је била народ да тражи уништење не само феудалног система, него у опште да тражи нов поредак, који би се оснивао на развалинама онога друштва, које је донде постојало. Као што рекох буџетско питање, то је врло важно питање.

Кад би се закони земаљски, који постоје у једној земљи, поделили на разне врсте, могло би се рећи у прву долазе основни закон или Устав, по том у другу врсту одма долази буџетски закон, па онда долазе остали закони. По мом мишљењу, буџетски закон и право, да се буџет законом одређује — то право и ти закони, јачи су и претежнији од обичних закона. По нашем Уставу то се види из оних наређења уставних и самог пословника скупштинског.

Буџетски закон вреди само за годину дана и за ту годину дана може се рећи, да је он самодржац. Он потиरे за то време све законе, који се с њиме не слажу. Баш за то, што је његово тражење тачно одређено, баш у томе и лежи сила његова. Баш за то, што је временом ограничен из тога не излази слабост него јачина његова, и за време његове једногодишње владе, он је суверен, он је самодржац.

Пре, по старом Уставу, Скупштина није ни имала управо буџетског права. По старом Уставу по чл. 65, буџетско право није се разликовало од осталих права скупштинских. Закони, који су у том погледу доношени, равнали су се са обичним законима.

По данашњем Уставу, закон буџетски није то, што су обични закони; он има своје извесне привилегије, и зна се за што. За сваки други закон треба пристајак Скупштине и Краља; за буџетски закон Скупштина има пуну законодавну власт.

По чл. 65 старог Устава Скупштина вотира буџет, и владалац могао је *наредбом* једном — тако стоји у Уставу — да продужи стари буџетски закон, и та *наредба* владачева имала је *силу закона*. Тиме се потирало буџетско право скупштинско.

Скупштина, која је представљала народ, која је заступала интересе народа, а нарочито материјалне интересе, и ако је наша да треба променити финансијску политику и учинити те и те уштеде, није имала никакве моћи да у том правцу дела, ако Круна није на то пристала, а тиме је у истини скупштинско право, да одређује буџет, отпало са свим. Пре се није питала Скупштина, јер владалац, ако није хтео да одобри оно, што је Скупштина решила, он је управ имао цело скупштинско право. Сад је са свим обратно. По нашем данашњем Уставу законодавна власт подељена је између Скупштине и Краља. Та два чиниоца треба да пристану на законски предлог, па да он постане закон. Овде није тако. Скупштина решава сама о буџету и она има искључиво право буџетско и Краљ мора потврдити буџет, који Скупштина донесе. То је Уставом прописано. Тако стоји: само у случају, ако би Скупштина пре времена била распуштена и не би свршила буџет, онда само за четири месеца може да се продужи стари буџет, а пре је Краљ могао простом наредбом годинама да продужава стари буџет.

Као што сам већ рекао, по новом Уставу Скупштина има искључиво буџетско право, т. ј. она има пуну искључиву законодавну власт, она је у томе суверана. По нашем пословнику, а и по Уставу види се, да су и уставотворац и законодавац хтели да грађење буџетског закона обезбеде што јаче, те да буџетски закон буде у што већој мери прави израз воље народне. За обичне законе довољно је да буду седам чланова у одбору. По чл. 26 и 27 пословника за буџетски одбор треба 14 чланова. Из тога се већ види како је законодавац имао намеру, да буџетски закон одликује од обичних закона. У чл. 197 Устава одређује се да Скупштина кредитом може да одређује број војске. То је велико право. Н. пр.: Ако је било 100.000 војника и за њих се трошило 10.000.000 динара, па сад Скупштина реши, да се на њих троши само 5.000.000 динара, то значи да ће се број војника под заставом смањити. Из тога се види јачина тога буџетског права скупштинског и закона који отуд долази.

Даље по чл. 112 Устава буџетски пројект не иде пред Државни Савет, те да он даје о њему своје мишљење. Дакле при решавању буџета Савет нема да се меша у буџетско право; јер Скупштина сама то решава без икакве саветске мешавине, а за друге обичне законе, који долазе било од владе, било од посланика, Савет даје своје мишљење. И у томе је дакле разлика између буџета и обичних закона.

То је што сам имао да кажем у опште о буџетком праву и о буџетским законима. Тим сам хтео да представим важност тога права; хтео сам да кажем, да буџетски закон стоји у средини између Устава и обичних закона. Тако је у опште са правнога гледишта.

Ја сам већ рекао, да Скупштина има пуну законодавну право односно буџета, а у којој мери има она то право види се из овога. Не само да сваки закон мора се поднети на потврду Круни, већ и са самим Уставом мора се то учинити. Сазива се велика Народна Уставотворна Скупштина, која полаже темељ свеколиком друштвеном уређењу, и оно изгласа Устав, аљ по данашњем Уставу, тај ново изгласани Устав вреди тек онда, кад га Краљ потпише. Цео народ, дакле, изгласао је тај Устав, али то све не вреди докле, докле га Краљ не потврди. За буџет то није тако лако.

Буџетско право одликује се од самог уставнога народног права. Сам Устав важи само онда, кад га Краљ потпише а буџет не; дакле, то је наше велико законодавно право.

Према ономе, што се дешавало у Србији за последњих десетак година и за то, што знамо да смо страдали због негачних наших финансија, и од непоштених њених управника, требало би данас пре свега тачно констатовати дефицит. Ја држим да сад, кад приступамо начелно да говоримо о овоме пројекту буџета, да би за нас најглавније питање било, да тачно пред Народним Представништвом констатујемо односе

државних прихода и расхода, те да се један пут буде на чистоту с тим, колики је у истини тај дефицит.

Ја држим да би то било најопштије питање, онда кад се дебатује у начелу о данашњем пројекту овога закона о буџету. Овде у овом буџету признато је да има 3,136,900 дин. и 12 пара дефицита. Ја мислим, пре него што се приступи решењу овог питања, да се нађе један начин, како да ми овде констатујемо, је ли збиља баш толики дефицит или је мањи, или је већи. Мени се чини да је он много већи. Но то што се мени чини, споредна је ствар, али главна је ствар то, да се ова ствар расчисти пред Народном Скупштином, да се констатује, да нам министар тачно каже, колики је дефицит. Ја ћу вам предложити један начин како да се констатује прави дефицит. Н. пр. ја видим у приходима од непосредног данка у овој 1891 години, 21,214,246 дин. и 56 п. дин. предвиђеног непосредног пореза. Ми ту суму претпостављамо као тачну, истиниту и на тој суми базирамо наш расход. Ми збиља очекујемо да 1891 год. уђе у државну касу толика сума. Сад је питање, хоће ли збиља ући толика сума? Министар није свезнајућ. Он не може знати колико ће ући; он зна колико је предвиђено, колико је разрезано, чему се он нада, али колико ће фактички ући у државну касу, он то не може знати потпуно, али донекле може. Н. пр. ако би министру финансија поставили питање: је сте ли ви сигурни да ћете добити од непосредне порезе 10 милијона динара? Он може казати да је сигуран; да ли можете добити 12 милијона динара? — Он ће казати да може; тако исто може да каже ако би питали за 14 и 15 милијона. Према томе колики су досадашњи приходи били од непосредне порезе, министар са пуно права може да каже: очекујем 15 милијона од непосредне порезе; али чим пређе ту границу биће несигуран.

Просечан приход за 87 и 88 годину био је 32 милијона и неколико стотина хиљада за 88 и 89 било је 31 милијона. За 14 месеци оне године, која је била продужена, за два месеца, био је приход 33 мил. и неколико стотина хиљада. Од прилике види се да је средња мера 35 мил. — То је наш државни приход, међутим ако се узму ове цифре прихода оваке какве су овде стављене, па се у њих тврдо верује, онда излази да су се наши приходи за годину дана знатно увећали, а ја мислим да нису.

Дакле, ја би предложио овај начин констатовања дефицита. Кад стоји овде предвиђено од министра финансије 21 мил. дин., онда треба да тражимо од министра да нам каже за коју суму он јамчи, према свему ономе, што може да буде, према ономе што је вероватно, према његовом искуству и његовом познавању тих ствари; да нам на пр. каже: сигуран сам за ту и ту суму. Та сума може бити и већа али за тај вишак нисам сигуран, и онда би ми добро знали на чему смо. Посредни данци стављено је да донесе 15.787.500 динара а лањске године 11.000.000 дин., а то је врло велика разлика. Министар треба да има јавних разлога, кад је могао предвидети да ће посредни данци донети близу 16.000.000 дин., треба знати зашто је то, а то треба да нам објасни министар. Тако исто стоји да судске и административне таксе доносе 2 мил. и 250.000, а прошле год. биле су 2 мил. и ту је разлика и за то министар треба да има оправданих разлога. При том објашњењу нама би најважније било знати, шта су у тим цифрама вероватноће, наде министрове, а шта су стварности, за које он може јамчити. Нас се слабо тичу његови унутарњи погледи и разлози и начини и одене, помоћу којих он долази до веровања у ову или ону цифру. То је његова ствар. Нама је, при тражењу правога дефицита, главно да сазнамо цифре, којима се он не само тек онако нада, већ о којима је сигуран, а њега нико не приморава да јемчи за цифре, о којима није сигуран.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕГЛАДУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

ЗА СРБИЈУ 6 дин. месечно
ОД ЈЕДНОГА БРОЈА 0-40 дин.
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ПОШТАНСКОГ САВЕЗА 15 дин. месечно

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ћирић.

Број 59

ЧЕТВРТАК 7 ФЕБРУАРА 1891

Година I

52 САСТАНАК

1 јануара 1891 год. у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Доброслав Ружић

(НАСТАВАК)

(Драгиша Станојевић)

Стављено је даље н. пр. да ће бити приход од држ. жељ. 5,000.000 а пр. год. било је 1,000.000 д. Је ли министар сигуран и има ли озбиљних разлога да ће то тако бити. Од експлоатације државних рудника стављено је било лањске године 150.000 а сад 1,300.000. Дакле види се да је учињена у нашим рудницима нека револуција. Од пошта и телеграфа министар се нада 1,220.000 дин. у онште од држ. привреде министар се изда сад суми од 8,170.000 дин. То је гравна разлика према ономе што је лањске године било. То треба не само објаснити него и подјамчити да ће то бити. Као што рекох ја не верујем и не могу да верујем да ће овога дефицита бити 3.136.000; ја држим да ће бити много већи и главно је питање да се зна колики ће дефицит бити.

Ево разлога са којим ја држим, да ће овај дефицит бити много већи, него што је овде изнешен. Ми морамо овде да се држимо искуства, ми смо до сад много лутали, ми морамо да се држимо искуства и завршних рачуна последњих година. То треба да нам буде упут кад одређујемо приходе за ову годину. Министар је предвидео приход 57,690.600. Чујем да има неких накнадних тражења од појединих министара тако да ће нам требати да издамо у округлој цифри неких 58,000.000.

Дакле овде стоји 57,690.000, то су приходи које је предвидео г. министар. Кад узмемо да је просечан приход српске државе 35.000.000, па додамо оно, чему се имамо надати од жељезнице и монопола дувана и соли, онда ћемо од прилике добити прави државни приход, који ћемо имати у 1891 год. У овај буџет унели смо жељезницу и монополе, приход од дувана предвиђен је 7.000.000, расход 3.000.000, чисто остаје 4.000.000; приход од соли предвиђен 2.900.000, расход 900.000, чисто остаје, 2.000.000; приход од жељезнице предвиђен је 5.000.000, расход 3.300.000, остаје 1.700.000. Кад се чист приход сабере остаје, 7.700.000. Кад је просечан приход српске државе 35.000.000, онда ови 7.700.000, треба додати тој суми од 35.000.000 па ћемо имати од прилике стварни приход за идућу годину у близу 43.000.000 дин. По овом мом рачуну, који је можда погрешан, али који доносим у најбољој намери, стварни приходи за идућу годину не могу бити већи

од 43.000.000 у округлој суми. Кад се 43.000.000 одузму од 57 или 58 милиона, онда излази, да ће наш дефицит за идућу годину бити око 14.700.000 дин. *Овде је главно да сами себе не варамо.* Ми не можемо предвиђати суме, које не постоје нигде до у ваздуху или у нашој уобразиљи. Кад налазимо да кроз цео низ година Србија не може да принесе више од 35.000.000 прихода, онда кад се тој суми додаду као што већ рекох, чисти приходи од оба монопола и жељезнице излази да је наш стварни приход за 1891 год. око 43.000.000. То је наш приход који ћемо имати по моме мишљењу, а предвиђено је 57.690.000 дин. Дакле, ја се никако не могу сложити с овим пројектом, а по мом мишљењу дефицит би изнео 14.700.000, али он може бити и већи. За 14 месеци буџетске године 1889 примљено је у ствари у касе државне 33.684.000. То није било имајте на уму, за 12 мес. него за 14, то није била обична буџетска година, него година од 2 мес. више и за 14 мес. примљено је само 33.684.000 дин. Како се могу од ове године, која има 12 месеци, надати да ће бити више прихода него у години, која је имала 14 мес? Ако би се узела та година, која је имала 14 месеца и донела само 33.70.000 динара па би се тој суми додали чисти приходи од монопола и жељезница, онда би приход за идућу годину био 41.400.000 дин. и онда би дефицит изнео око 16.300.000 дин. и то би требало попуњити зајмом. Ја сам противан зајму и држим да једна држава не може живети од зајма. Мој изборни земаљак брат Р. Тајсић рекао је, да ова земља сваке друге или треће године прави зајмове. Кад би се продужила таква финансијска политика, ова земља била би осуђена на смрт. *Она међутим може живети без зајмова*, а ми не правимо сваке друге или треће године зајам него сваке године. За последни 10 година направљени су ови зајмови: дувански лозови, 5% српске ренте дуванска рента, жељезнички дуг: Lit. а. б. с, аграрни зајам, обвезнице управе фондова, обртна рента, монопол соли, откуп експлоатације, лутриски зајам и сад овај зајам од 10,000.000. Направљено је неких 13 зајмова, и ако рачунамо и општински зајам од 10.000.000 — јер то српски народ плаћа, ми то плаћамо, ма да не спада у буџет — то је 14 зајмова за 9 или 10 год.; дакле није сваке друге или треће године него један и по зајам пада за једну годину. То је очајно стање, државе, под тим условима не може да живи; терати такву финансијску политику то је осудити земљу на смрт, а ја *протестујем против тога*. Ми треба наше финансије да једном уредимо. Има два погледа у народној финансији, две школе по којима у томе може да се погуби. По једној школи вајуре се међу државни приходи на расход. По школи којој припада министар финансије најпре долази расход па приход. По школи, којој припадам ја, најпре се констатују приходи, па се према њима удешавају расходи. Може један човек најпре да постави ово правило и да каже: мени треба то и то, мојој жени треба бисер, либаде,

позориште, бал, ја оћу да идем у бању, — на ако не може све то да подмири, онда се задужује, прави зајмове и кајшари. Како је код приватног човека, тако је и код државе а особито наше, којој су руке везане као конопцима, јер су јој давали зајмове у душманској намери, да се Србија онеспособи за своју културну и војничку мисију. Ми морамо имати средства не само да живимо, него да напредујемо, по овоме како сад стоји, ја не видим томе никаква излаза. Најуре се поставе расходи па се каже, то нам треба, а што не може да се паће то се никог не тиче. Држава занста треба да тражи начина како да живи, али то не треба да буде путем зајмова.

Дакле ја бих био прво зато, да ми тачно испитамо нашу финансиску моћ, да видимо колико народ може да плаћа, да нам се кажу тачно приходи, да нам министар изиђе и каже, кад је метуо овде 21.000.000 од пореза за колико је сигуран. Он може рећи мислити да ће та сигурна сума изнети 17.000.000, али нас се не тиче шта он мисли, него оћемо да знамо за колико је он сигуран. Тако кад је метуо 16.000.000 од посредна пореза, а пре је било 11.000.000, онда да каже је ли сигуран, да ће толико бити или можда на ваздуху базира оне цифре од којих зависи судбина ове земље. Ја сам за то да министар финансија на свако питање јасно одговори, јесу ли ове цифре тачне. По моме мишљењу оне нису тачне и ми морамо да их покријемо зајмом а ја на то нећу никад дати свој пристанак. Ова земља треба да живи својим животом а не туђим. Дакле ја предлажем то, да се овде тражи начина ако овај мој није подесан, како да се тачно констатује дефицит и да се тачно сазна, колико ова земља може да да прихода. Тачно констатовање дефицита је полазна тачка при овој нашој начелној дебати о буџету за ову годину. То је што сам имао да кажем.

Арсеније Прокопијевић — Г. Драгиша Станојевић у главноме је казао све што сам ја имао да кажем и мени мало остаје. Од свих предлога законских који се имају да донесу у Скупштини и што имамо да донесемо, није тако рећи ни један важнији од овога, од кога цео народ изгледа како ће се свршити без разлике партија. Како је г. Драгиша казао, ја потпуно делим уверење са њим и уверен сам, да буџет из годину у годину непрестано расте, а са њиме расте и дефицит. Међутим ова друга страна, с којом треба да се подмирује буџет, а то је благостање народно, не расте у толикој мери у коликој расту издаци. И према томе ја не могу да се сагласим са овим буџетом, али се у главном саглашава са готово $\frac{2}{3}$ одвојеног мишљења одборске мањине. Да ми се не би пребацило да ја ово говорим из какве популарности или из личног интереса, ја ћу да се у говору ослоним на наш програм. Оставићу на страну све оно, што је Устав обухватио, али оно што смо ми радикали могли осварити, то хоћу сад тражити да се оствари на овој Скупштини.

Као главна тачка програма „о уштеди“ изумрла је у овоме буџету. У програму радикалне странке каже се: да ћемо ми чинити уштеде по свима грамама финансијским тако, како би се могао одржати углед земље, а с друге стране да би се могло помоћи овоме жалосном финансијском стању. Од тога ја слабо што видим у овом нама поднешеном буџету. С друге стране тражи се програмом нашим упростиће администрације, но ми на против видимо сада заплетенију администрацију а услед исте, нагомилано много чиновништво, и то видимо да је умножено највише у оним надлештвима, где су највише и плаћени, а да ја тако доказ нам је Касација, Апелација, Државни Савет, Управа фондова и т. д. — Код свих тих надлештвима пола године је — тако рећи — ради, а пола године се празнује. Мени се чини, кад би се хтело, да би се могло преполовити по овим надлештвима чиновништво, онда, кад би се та тачка, о упростиће администрације остварила, на место, где раде 10 чиновника само пре подне, могло би да ради 5, али да раде и пре и по подне.

Сад ми је најтеже да говорим односно најважније тачке, којом би се могло највише да уштеди, а то је односно смањивања стајаће војске, услед увођења народне војске. Пребациће ми се можда, да су данашње прилике унутрашње и на

страни такве, да треба што више војске да издржавамо. То сам слушао и од претходника, који су противни нашем мишљењу. На свима тима који траже већу војску, веће плате и веће чиновништво, ја не могу другојачије да им одговорим, него да их упутим на ону мудру народну изреку: „према губеру се и пружају.“ Камо среће, да је земља наша кадра својим приходом издржати све ово чиновништво и сву војску. Ал кад знам да се издржавају и плаћају зајмовима, који из године у годину расту и које морамо кад тад да платимо; онда такво газдинство, ја не одобравам и са њим се не могу никад да сложим. Сем тога ми смо обћавали народу, да се установи прогресивна пореза, и једна је тачка о томе ушла у наш програм. Један је предлог ланске године у томе погледу поднесен Народној Скупштини и Скупштина је сва била врло расположена према њему. Он је у почетку поднесен, али је решаван на крају Скупштинскога рада, тако, да је било само прво читање и није било 5 дана, да буде и друго читање, те тако је он остао нерешен.

Даље ја мислим, да треба да се обуставе аванзовања чиновника, које је награђено у толикој мери, да никде у другим земљама тога нема. Ја не знам да се где може наћи началника, капетана, ђенерала у опште војних и грађанских чиновна тако младих, а са великим платама и положајем, као што се могу наћи у нашој земљи, док се међутим ми не можемо похвалити са нашим финансијским стањем, као што то могу друге државе. Ја признајем, да би се са увођењем прогресивног система порезе и са смањивањем плата чиновништву, много чиновништво разгњевило против наше партије. Но ако би ми то праведно учинили те не би издвајали касту по касту, — кад би дакле учинили праведни порез, од дна до врха, онда не би био у овој земљи тај патриота, не би био човек који би уздануо. Но баш ако би и било тога, ја их не би молио, јер то би било нужио са друге стране: да у приликама сличним као што је било прошлих година, кад је видело народно преставништво и влада, да је финансијско стање оронуло, не због малих извора у државним финансијама, него због арамлука и крађе оних који су у прошлим годинама са финансијом руководили. Па кад би и чиновништво свих сталежа осетило то на својим платама, на својој кожи, онда би наступило то, да би сваки у оваквим приликама био вољан да устане противу кајшарлука противу лоповлука и самовоље, и не би ни један у будуће равнодушан као сада био, ако би приметно оците крађе и титрање са народним добром.

Дакле, гледајући на повећање дефицита у буџету из године у годину, слажући се са г. Драгишом Станојевићем да приходи нису баш толики, колико је изложено и да неће изнећи колико је предвиђено, а то сведоче ранији буџети, једно то, а друго гледајући на опадање материјалиог стања у народу из године у годину и да једна трећина народа врло тешко плаћа порез тако, да му се мора продавати имање и најнужније потребе за порезу:

Ја тражим, дакле, да влада и Скупштина овај буџет подеси тако како ће одговарати приликама и скромностима у којима се налазимо, и изједначи расходе са приходима; ако ми то нећемо или не можемо, онда ће учинити неко други. Не буде ли нико, онда ће то решити једна и то прва неродна година, па ће бити полак цифара ових у буџету само голе шаре и ништа више, јер народ при свој драгој вољи да порезу плати, неће је имати платити, а у оно што нема несме нико, на ни цар доватити.

Дакле из ових разлога, које сам навео, ја се у главном слажем са мишљењем одборске мањине, и гласају за то мишљење.

Алимције Васиљевић — Народна Скупштина чула је пре мене један говор, о важности овога питања, које је данас на дневном реду, с тога ја нећу о том да говорим, и ако ми је била намера, да и о том што кажем, него одма прелазим на саму ствар. Овај буџет, како га је влада спремила, и како га је одбор скупштински усвојио, произвео је на мене веома жалосан упечаток, колико својим наглим растом, који мало одговара расту привреде народне, толико још више, што не видим ни од стране владе, ни од стране скупштин-

www.unjib.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ског одбора, какав озбиљан предлог, како ће се поправити поремећено стање наших финансија.

Пре три године, кад је на управу земаљску, дошла тако названа савезна влада, затекла је буџет од 44 мил. Ја по мишљем то доба не само за то, што сам био члан те владе и што знам ондашње стање наших финансија, него поглавито за то, што су и ондашњи чланови владе сада чланови ове владе и што је тадањи министар финансије и сада министар финансије. Дакле, као што рекох, тадашња је влада затекла буџет од 44 мил. дин. Толико је било расхода, али не и толико и прихода. Да онда се констатовало да не може бити већих прихода од 37 мил. дин. Додније се увидело, да је још и мање ушло у државну касу, али то се знало, да не може више од 37 милиона ући, дакле, да ће бити 7 милиона дефицита. То је дало повода ондашњој влади, да озбиљно промисли, како ће уклонити тај дефицит, а да не товари на народ нове терете, јер је он и онако био довољно оптерећен. Тада је се одредила једна комисија од два министра, којима је стављено у дужност, да прегледају све партије буџетске и да виде шта се може уштедити, а да се не увреди правилан развигак државних послова. И доста та комисија нашла је да се може уштедити у целом буџету 3 милиона динара, те је тако цео буџет сведен на 41 милион. Остало је још 4 милиона да се покрију и нашао је се да се 1 милион динара може добити, ако се неки извори, који нису били тако оптерећени и тако осетљиви повећују за 1 милион а 3 милиона мислило се да се могу добити ако се монопол дувана из дућанских руку узме у државне руке и ако се завене престија администрација која много не кошта. Ако код нас нема знања за велика индустријска предузећа, ако нема знања за фабрику дувана, те је с тога савезна влада и решила да се монопол дувана узме у државне руке. То је и учињено али после је требало одкушати зграде и материјал тога друштва а и примити цеке дугове које је влада затекла. Тада је се нашао за потребно да се учини нов зајам од 20 милиона динара. Годишњица на тај зајам била је милион и по динара и кад се та цифра дода ономе буџету износи буџет од 42 и по милиона. Такав је буџет спремила савезна влада, али није успела да га изведе, јер као што знате та је влада одмах за тим пала. Остала је друга половина те владе, а то је радикална влада, али ни она није успела да то изведе, пошто није дуго била јер је и оне одмах одступила са владе. По пошто је за 88 и 89 г. буџет расхода сведен на 42 милиона ја сам прошле године изненађен био кад сам видео, да је буџет порастао на 47 милиона. Министар финансије објаснио је за што је то учињено. Може бити да то објашњење његово није свакога задовољило, али је могло свакога да утеши јер је то била последња реч да буџети више неће расти и да дефицита неће више бити, тако исто и зајмова. Међутим сад на један пут ја сам још више изненађен. Нема ни годину дана како је то рекао и сад видимо буџет државни од 57 милиона динара и ако узмемо још неке додатке накнадне, онда ће бити и 58 милиона. Од куд то? Казаће нам се, као што сам чуо објашњење у одбору, па ушли су специјални буџети монопола дувана и соли у овај главни буџет, а то лане није ушло. Па лепо, господо. Ако су ушли у буџет потпуно расходи, онда су ушли и приходи а они треба да иду на олакшицу пређашњих радова. Међутим ми то не видимо, ми видимо да се тражи новим законом о непосредној порези повишење свију прихода свију рубрика непосредне порезе, траже се дакле нове жртве. Па докле ћемо тако? Изгледа као да је влада скрстила руке па пустила државна кола да се котрљају низ брдо како хоће, а где ће се зауставити и дали ће се читава зауставити Бог ће свети знати. Као што једна лакоумислена влада на државној управи може упропастити најбоље финансијско стање у земљи и да доведе земљу до банкрутства, тако исто једна разумна патриотска влада може финансијско стање брзо да поправи. За доказ тога ја ћу да наведем два примера: зна се да Италија после борбе за ослобођење и независност и после консолидовања у једну државу тако извршила своју финансијску снагу, да је дошла до банкрутства. Кредит је био

у земљи јакс онао а и пашири су тако исто овали да су мање вредели од турских лира. Међу тим дође за министра финансије један енергичан и практичан човек и за 5—6 година поправи финансијско стање, кредит талијанског народа почео је да расте, акције су тако скочиле да су се равнале са првим паширима у Европи.

Међутим после кратког времена дође на управу земаљску једна влада, која било из личне сујете, било из патриотских обзира, нађе за паметно да се Италија налази у савезу са царевином немачком и да другује са немачким народом. Италија је ушла у тројни савез против воље народа и на штету државних финансија. Чим је Италија ушла у тројни савез, њен је кредит почео опадати. Али тада се нађе на вицини положаја Представништво Народно. Данашња Скупштина састављена је од већине пријатеља владе Крисија, ватреног присталице тројног савеза, она није одобрила ту финансијску политику и зауставила је државно коло од те низбрдице.

Други пример представља нам Русија. После великога рата, који је водила с Турском у Европи и другог рата, она је исцрпила знатно своју финансијску снагу. Тај факт њу је много коштао. Сем тога у скоро за тим „гвоздени канцелар“ хтео је се осветити Русији, што није хтела да ступи у тројни савез и почео јој је наносити удар за ударом. Ти су удари били осетни за Русију. Финансијски кредит Русије поче опадати, државни папири падоше тако ниско, да папирни руски новац ван Русије није вредно више од 2 динара. Али када дође на управу земаљску један човек светлог ума, један велики патриота, чувени и славни Вишњеградски, он на једанпут поче управљати тако финансијама земаљским, да за три године поврати тако рећи благостање у финансијама државним. Папири државни скочише у вредности тако, да је рубља папирна вредна 3 дин, у сребру ван Русије.

Ето вам примера шта може да учини једна мудра и патриотска влада. Такву услугу могла је да учини и нашај земљи наша влада после новог Устава, кад је ступио у живот. После абдијације ова је влада била са свим самостална, биле су јој—што кажу—одрешене руке. Озго јој нико није сметао да ради онако, како јој интереси земаљски налажу. Али не само што је била самостална и биле јој руке одрешене озго, него је она стојала чврсто и доле. Она је уживала тада у почетку велико поверење народно (чује се: ужива и сад) и једна влада, која нема озго сметње, и која ужива већине народа поверење, та је влада и сувише потпомогнута да може користити овој земљи. Па тако су и гледали на Србију. После абдијације и новог Устава и стране државе почеле су с поверењем гледати на Србију, у којој се мислило да влада слобода, законитост и стабилност. Папири државни почели су брзо да скачу, пријатељи српског народа почели су да показују симпатије према Србији, и шта више, почеше јој давати савете, како ће се отарасати што пре овог рђавог финансијског стања.

Али, господо, или влада није разумела своје време, или није појмила свој високи положај, тек она није ништа користила народу и не само што није користила народу, који је гледао на њу, као озебао сунце, него није утешила и стран свет, и он поче губити наде, и симпатије почеше да ладне, јер на крају крајева на послетку видимо, да се налазимо у истоме стању, у коме смо били и пре абдијације, видимо исте трзавице и исто незгодно стање, као што је и пре било. (Чује се из већине: није истина!).

То је, господо, само негативна страна владина, т. ј. ја сам до сад казао само оно, што она није учинила, а шта је могла и требала да учини. А сад ћу да вам обратим пажњу на позитивну страну владину, што је она учинила, а није требала да учини, и што је учинила на штету српских финансија. Користећи се уставним правом да организује нову администрацију државну, она је то учинила доста једнострано, усљед чега ми видимо, да су млади, способни, здрави људи, и за посао вични, удаљени од послова, али не и од финансија државних, јер они вуку исту плату само не раде ништа—дошли су други људи. Може бити ти нови људи већи су

пријатељи данашњој влади, али не могу бити већи пријатељи народу, јер нису спремнији и вичнији за рад од оних, који су удаљени са тих послова.

Осим тога влада је поднела овој Скупштини преко 60 законских предлога. Ја нећу да напоменем ону стару изреку, коју је изрекао велики римски историк Тацит, која гласи: „што је више закона то је мање правде.“ То је осведочено и искуством. Ја нећу да помињем и то, да се тиме задржава ова Скупштина дуго и више но што треба, и да би могли привредити нешто и финансији државној, мање бавећи се послом скупштинским, али ћу да кажем само то, да се тим предлозима тражи далеко више жртава и ако би се сви усвојили, до године би био буџет већи са 10 милиона. Према томе изгледа, да влада није свесна тога жалосног стања финансијског, изгледа као да не зна какву оскудицу наш народ трпи, и да не може да подноси ни ове терете државне а камо ли још које више.

Но, када народу српском у тој финансијској помрчини није сишло сунце са оне стране од куд је се надао, да ли ће га огрејати сунце од стране Народног Представништва? Да ли ће његови изабраници показати начина, како се може поправити његово зло финансијско стање. Лено вели народна пословица: „дан се из јутра познаје.“

Скупштина је изабрала један одбор, да прегледа тај предлог владин и о њему донесе своје мишљење.

Тај одбор радио је пуна три месеца, тај извештај још више је морао ожалостити сваког Србина, он није нашао никаквог другог начина да се помогне нашем финансијском стању осим штедње. Али кад је тај један једини начин нашао онда је требао да пође тим путем и донета да нешто и помогне нашем рђавом финансијском стању.

Тим путем као да је пошао и један члан тога одбора, али и он као да се поплашио, па је у вршењу тога задатка ишао плашљиво, као да је имао повезане очи; али ипак одвојено мишљење има резултата, има уштеде, а оно што је одбор учинио, нема никаквих резултата, нема вајде а има позитивне штете, јер уштеђено је поглавито од просвете. Српски народ није жалио да да на просвету, желео је да му деца буду боља од њега. И ту се сад на ту врлину баца нека сенка и од тога се одузима а од монопола дувана и соли, те сложене администрације не одузима се ништа и на то се одбор није ништа обазирао.

Ово што је одбор урадио те од 57,000.000 уштедио пола, не само да је жалосно но и смешно.

То ме опомињо на један случај. Два моја пријатеља луговала су и једаред заноће код једнога Цинцарина, он им поднесе рачун од 60 гроша и пристане да им кад свачег по мало смањи, па на послетку рачун изиђе на 59 гроша. Тако је од прилике радио и овај финансијски одбор, искварно владин буџет а ништа није променио, и ја би пре гласао за владин предлог или за одвојено мњење.

Но то је само, као што рекох, негативна страна, али овде има и позитивна страна, која се не тиче толико одбора колико посланика. Народни посланици поднели су Скупштини преко сто предлога. Међутим предлозима има и таквих, који траже велике издатке, траже и. пр. да се заведе срез, направе путеве у околици. Изгледа управо да се гледа да тај државни буџет, као што рече поштовани Тајсић јуче, да је то Алајбегова слама, па да сваки граби за свој крај, за своју варош колико више може, и благо оном крају, који има таког посланика да што више уграби, а они остали остају празних шака.

Хоћу да завршим мој одговор тиме, што не могу препоручити Народноме Представништву да прими овај одборски извештај, јер ако би то примили ми би пред страном светом били смешни. Ако не можемо да вађемо другога начина за поправку наше финансије, него само то кресање буџета, онда тиме нећемо поправити наше финансије, него ћемо само показати свету нашу не само материјалну, него и умну оскудицу,

Живојин Величковић — Господо, и буџет, као закон, по преимућству, првога реда са своје, са државне неопходности, после двеју пролонгација, ово је дошао на дневни ред са

свом снагом и тежином својом, која или обара ну и подиже, или обара или не подиже.

Мени се чини, да је он, према нашим финансијама, задржао кроз последњи 10 год. овај последњи одношај, да је, дакле, обарао а не и подизао нашу снагу државну Сретајући се с овим пројектом у овој години, као са старим знацем као са познатим гостом, који нам сваке године долази редовно и иште те нам за то није мило, није драг: Народно Представништво испуњено осећајима љубави према отаџбини испуниће и овога пута своју дужност и даће, ако не онолико колико се држи, а оно онолико колико се мора дати, да се може живети животом, који одговара *правим* потребама државним и *нашем финансијском стању*. Јер, хтели не хтели, морамо то учинити. Буџет, као носилац држав. потреба иде као сенка за нама и нашим држав. животом, иште да дамо, да би се опстало. Ну, што нарочито опажамо и што је страшног изгледа то је она баснословна сума, која пењући се кроз последњу деценију, путем разних дефицита, достиже — огромну суму од непуних 60 мил. дин од непуних 5 милиона дуката! И ако се за меродаван узме најновији статистички преглед људства у Србији, по коме у Србији живи 2,300,000 душа под капом и без капе — мушко женско велико и мало, старо и младо, онда излази, да свака таква душа у држави има да плаћа годишње 30 динара. По моме мишљењу ни та висина питања није све зло. Теже је оно, што се кроз последњих 10 год. увлачио дефицит у буџет, што је за 12 година наш буџет вукао увек дефицит сад већи сад мањи, тако да се може рећи, да је у финансијама српским завладао потпун *принцип дефицита*.

Но и то није све зло; није ово зло ни висина буџета; на ни дефицити, који су по себи већ једно зло. Али је далеко веће зло, што тај дефицит као и повишења буџета, долази онда, *кад производна снага народа нашег опада и пропада*. По моме мишљењу то је, за озбиљну студију наших финансија најважнији моменат, који логички ставља питање: *да ли се финансијска снага народа под овако планинским теретима неће савити у спелачко гудало, и да ли тада неће морати да угине сам државни организам?* — Одговор на ово питање, по превасходству, припада вама (већни) у дужност господо; а опозиција, појмивши свој положај и прилике отаџбине, вршиће своју дужност како треба, водећи при том рачуна о хармонији, која влада између скупштинске већине и владе, која за то може учинити земљи колико за толико и добра, колико добра толико и зла. Опозиција неће дозволити, колико до ње стоји, да се та ослабљена леђа народна товаре још већим теретом; а да се овим пројектом иде на то, мислим да нико неће порицати.

Ја, господо, по својој спреми, не могу да кажем да сам стручњак у финансији, те зато нећу ни улазити у детаљну оцену тих повећања; но овај пројект садржи и јасне ствари, које могу бити и за лаика па и за мене јасне. Тако дефицит за прошлу годину износи преко 3 милиона динара.

Кад је прошле године Скупштина решавала питање о буџету, министар је порицао да ће висина дефицита ићи до оне мере, коју је мој поштовани пријатељ Авакумовић предвиђао. Но и ако у овом погледу није постигнуто ни оно, што је тврдио министар, ни оно што је тврдио г. Авакумовић, опет је јасно потврђено, да је дефицит био већи но што га је министар предвидео био.

Дефицит је ишао испод 5 милиона.

На овај начин, господо, што је се у прош. год. буџет показао већи дефицит, него што је био предвиђен, које је признао министар и кад се узме да по његовом признању дефицит у овој години може да иде на 3 милиона, то се може извести да дефицит у овој години има бити *много већи од дефицита, који се показао у прошлој години*, дакле и преко 5 милиона. А кад се ово зна, са свим се природно намеће питање: зар и радикали смеју ићи у дефиците?! Глава дефицита лежи по моме мишљењу, које у осталом није новина, а које ви сви знате, у *нештедњи, односно у штедњи*, о којој се није водило обзира а *последница дефицита садржи се у новим, већим и већим теретима, које влада већ сирема*. У реду ових мисли морам напоменути у великом броју пензионовања способних чиновника, многе

дијурне, које су више мање неопрагдано давале по многим изданим излетима, које су чиновници појединих министарстава предузимали.

Па и многи приходи, који су били предвиђени, показали су да је буџет био лажан, те у толико се са основом сме рећи да и овај буџет има бити фаличан. Дефицити долазе и с тога, што се је и на други начин расипало. Дозволите да наведем један пример. Ја сам у мојој интерпелацији на министра народне привреде напоменуо, да је предузимачу за превлачење сењског угљена од Сења до Ђупријске железничке станице, управ поклопио за годину 79, а по његовом рачуну, који ће, надам се изнети, 60 хиљада динара. Г. министар народне привреде оштетио је државну касу са том сумом.

Из овога видимо основ, који нам даје права да изводимо, да је тако поступано и у другим приликама газдовања с нашим финансијама.

У осталом буџет овогодишњи, како је предложен, на појединим партијама носи издатке у суми 393.769.60 дин. више од пр. године на позицији пензионисања чиновника; на чиновнике на расположењу 11414 дин. више; на управу монопола дувана 453.237 дин. више; на железницу и 600.000 динара и 200.000 динара више «на достојније заступање државних интереса».

Остављам господи из већине да сами оцене, да ли је повишење ових спозиција, умесно или не, и да ли ће народ моћи издржати све то, но, мислим, да се и сме веровати, да и већина неће усвојити овакав предлог буџетски.

Што се тиче додатка „на достојније заступање државних интереса“, имао бих приметити, да је Србија некад, на ту цел трошила по 100000 динара, и да су му тада њени интереси на страни били достојније заступљени, него данас са сумом од 600.000 динара.

Из ових, дакле, разлога и оних мога поштованог пријатеља г. Васиљевића, ја сам за то, да се предлог овај врати у одбор, те да се, према примедбама, које су пале и које ће се у даљој дебати чути, исправи тако, како ће сума терета одговарати продуктивној снази народа нашега. Гласаћу да се овакав пројект одбаци.

Минист. финансије Мих. Вујић — Господо и без позива г. Д-ра Драгише Станојевића, да дам објаснења о дефициту, који имамо да очекујемо за ову годину, ја би по дужности сам узео реч, да као министар финансије дам потребна објаснења и да вам, пре него што је ред говорника изцрпљен, кажем оно што ја знам и што мислим о овој ствари, а мислим да ћу то казати онако исто чисто јасно и отворено без икаквих прикривања као што сам то чинио и прошле године, а да сам тако учинио имаћете прилике и да се уверите, јер ја ћу да вас подсетим на оно, што сам прошле године говорио и надам се да ћу потврдити све оно, што сам тада казао.

Господо! Пре но што пређем на то деликатно питање како је буџет склопљен т. ј. како стоје државни приходи према расходима, који се дефицит има очекивати дозволите ми да само бацам један поглед на оно, што је влада затекла у финансијском погледу кад је дошла на управу земаљску. Јв ћу бити веома кратак, ја ћу обележити то стање са неколико речи, а дужност ми је да претходно неколико речи проговорим с тога, што се данашње стање не може разумети ни оценити како ваља, ако се не погледа на оно из чега је данашње стање поникло.

Пред вама су завршни рачуни и ма колико да је склоп тих рачуна још непотпун и довољно нејасан, јер он има тек да се боље уреди по тачном дуплом књиговодству, ипак ви видите да завршни рачуни за 1888 год. показује дефицит од преко 10 милијуна динара, а ви се сећате да сам и лане потврдио, да се просечни дефицит из наслеђене владавине кретао између 8 и 10 милијуна динара. То је, дакле, стање које је данашња влада затекла т. ј. стање буџетског дефицита од 10 милијуна дин., који је влада наслеђила још по буџету од 1887 год. по буџету који је после несретног бугарског рата формално саграђен без дефицита а фактички са дефицитом

од преко 10 милијуна. Први пут је ова влада отворено изашла и казала: дефицит и то несразмерно велики дефицит постоји и почела тражити лека у нечему другом а не у лажном склапању буџета. Са тим дефицитом од 10 милијуна динара, који је влада затекла она је затекла још и везане руке нашим финансијама. И то је она што је најтеже.

Непосредан порез после бугарског рата, после несрећног стања које је у земљи створено било, није се могао на време купити, пореска свага народна беше опала тако, да су се нови извори могли очекивати само из нових посредних дажбина. Аустрјски уговор везао нам је руке све до 1892 год. Тако данашњи царински приходи јадва пренашају цифру, која је добијана још за владее Кнеа Милоша.

Непосредан порез опао а царински приходи ограничени и везани уговорима — ето како је стајало са главним изворима прихода државних. Уз то још затекли смо државне монополе издато под аренду странцима; железница, која земљу тако скупо кошта, тако исто беше дата под закуп и то тако, да сав бруто приход није достигао да аренду друшту измири, већ је држава морала још по 1 до 1 и по милијуна динара годишње да му доплаћује.

Према таквом стању а према непрекидном растењу потреба државних, које су неминовне ми смо имали очекивати да дефицит већ у другој години порасте од 10 на 12 и 14 милијуна динара

Још ћу да поменем и да вас подсетим, — а тога ће се нарочито сетити они, који су били чланови уставотворног одбора — на речи краља Милана, које је изрекао при отварању седница уставотворног одбора. На завршетку своје беседе, краљ Милан је рекао, да се Србија тада налазила на прагу банкротства. То су биле краљеве речи, којима је окарактерисао стање при увођењу новог Устава. Ето то је стање које је данашња влада затекла.

Остаје сад да се запитамо, после ова оцене, коју је један владалац изрекао, силазећи са управе земаљске, остаје велим, да се запитамо: шта је до сада учињено? — Ви сви добро знате шта је учињено. Учињено је оно што се за ово кратко време дало и могло само учинити; учињено је то, да су одузимањем монопола дувана, монопола соли и железнице, држав. приходи повећани са преко 5 мил. дин. На тај начин, господо, кад се од затеченог дефицита преко 10 мил. одузме ово, што је стечено одузимањем ова три извора прихода државних из руку странаца, излази да је предрачун дефицита буџетског снао испод половине. Ја сам то и лане у Скупштини поменуо, а и ове год. кажем, да је тиме дефицит сведен испод половине. Учињено је дакле то, да су финансије државне са пута пропасти, и то неизбежне и брзе пропасти — што показује и тадање стање државних навира — враћене на пут оправљења. Од пута поправке до дефинитивног излечења има још добар корак да се учини. Ја то никада нисам крио, ја сам то и лане говорио, па и сада кажем. Још кад је савезна влада дошла, имао је да се учини програм финансијског спасавања ове земље. У тај програм одма је ушло одузимање ових извора и стварање нових. Опменућ г. Васиљевића и он ће се сигурно морати сетити тога, да су још тада сиремани закони о порези о трошарини и т. д. Дакле још у ондашњем програму речено је било: треба одузети све изворе из руку странаца и учинити нове жртве, па ће се за две три године моћи повратити ред у финансијама државним. Хоћу овом приликом одма да исправим и ово. Г. Васиљевић поменуо је за пример Италију, и рекао је, како је она имала разорене финансије па су излечене. Ја пак кажем, да су у Италији и данас финансије болесне, пак Криспија то најбоље показује. Ажија која постоји у Италији показује да је тамо стање теже него ли код нас. Међутим потсетићу г. Васиљевића на жртве, које је учинио парламенат италијански, кад је то од њега тражено. Италијанска Народна Скупштина завела је по предлогу владином порезу на леб. Та пореза, која је призната као најтежа и најнеправеднија, постојала је као жртва италијанског народа све дотле док Села није излечио финансије државне. Па и ми морамо учинити извесне жртве

ако хоћемо да се помогнемо. Не тражимо да се уведу пореза на леб, али тражимо сам и тражимо да се уведу трошарина која ће дејствовати као заштита на нашу земаљску производњу а својим приходима помоћи држави; тим извором иде се ближе буџетској равнотежи. Г. Васиљевић поменуо је даље и Русију. Као руски ђак и питомац г. Васиљевић знаће врло добро, да у Русији онако како цар и министар хоће, тако се и ради. О свакој новој години г. Вишњеградски објављује Јевропи да удара ђумручину са 5% више. Русија нема трговачких уговора, па може своје царинске приходе да подиже како хоће. То, и повољно расположење и симпатије Француске, при зајмовима учинило је, те су данас руске финансије враћене у поредак, па и опет још не у потпуно поредак.

Ја ћу, господо, с тим у вези да кажем још и ово, што сам тако исто и лане поменуо, а то је, да државне потребе расту из године у годину. Ја као министар финансија, кад се год састављају буџети по струкама, тражимо сам свагда да буџети буду сведени на минимум потребних издатака. За свој буџет тежио сам да га сведем на најмању меру и доказују да је на мом буџету тако и учињено. Међутим, господо, буџет није ништа више, него израз система владавине, израз свију установа, и свију закона, који постоје у земљи. А, ако се ти закони у основи не измене, не може се буџет расхода смањивати тако, да се противно постојећим законима државне установе потсеку; јер потсећи једну установу тако да не може да живи и да свој задатак врши, то је највећи раскош; боље је укинути је, затворити је, него ли је потсећи тако да не може да ради. Н. пр. дати једној царинарници тако мало органа, да се кријумчарење широм развије—то би била најлуђа финансијска политика.

Поменићу вам сам два примера, како наш буџет расте. И он расте, господо, на основу закона. Узмите буџет министарства просвете. Он расте на основу система школске наставе, завезде се све нове основне школе, постављају се нови учитељи, професори, и онда буџет сваке год. расте, повишице професорских и учитељских плата расту из године у годину на основу закона. И тако буџет просветни скаче сваке године са по 300.000 динара сам собом на основу закона. Друго, привредне установе тако исто захтевају да се буџет дотичног министарства повисе, тако н. пр. рудници државни, поште и телеграфи и т. д. Ну да не идем даље са овом ствари да не бих улазио у појединости.

Да бих одговорио на питање, које је г. Драгиша поставио, колики је дефицит? Ја ћу да потсетим на лањски буџет и да вам кажем, да дефицит по буџетском предрачуноу износи до 4 мил. дин. Одмах ћу да кажем и то, да се дефицит не даје на драм ни одмерити. То није могуће ни једном министру финансија у великим и образованим јевропским државама, а камо ли у земљама са овако слабом статистичким подацима у рукама. Што је извесно то је, да дефицит још постоји и да он износи 3—4 милијуна динара по буџетском предрачуноу. И сад, ако тај дефицит покаже се са 20—25% већи, то је само стога, што нисмо у стању да у току године наплатимо све што је буџетом предвиђено, што не стога што је народу немогуће да плати—ја то смело могу да тврдим—него с тога што нема организоване финансијске администрације за благовремену и тачну наплату државних прихода. Хоћу да кажем и ово, да овај просечни дефицит од 4 мил. дин. стоји и данас као што се показао у 1889. години, јер у колико расту поједини државни приходи, према подацима које имамо, од дувана, соли и жељезница, у толико расту и расходи државни тако, да можемо рећи: Растење прихода и растење расхода покрива се у онолико у колико би дефицит растао са растењем расхода државних, и прекорачевањем појединих кредита. Дакле да сведем на ово: дефицит по буџетском предрачуноу иде просечно до 4 мил. а може порастити са 1—2 мил. дин. само ненаплативањем прихода од непосредних пореза на време. Успело се дакле толико, да се наслеђени дефицит од 10 милијуна сведе на половину. Питање је сад, да ли се друга половина дефицита даје уклонити само кресањем буџета или морају придодати и нови извори. Моје је уверење да се дефицит даје избећи

пored разумне штедње само новим изворима, које морамо отворати.

Као доказ да напоменем да тај дефицит према завршеном рачуну за 1889 не износи више од 4 милијуна после 10 мил. из године 80. За прошлу год. још нема завршених рачуна, али ја у 1890 години тај дефицит већ предвиђам, у суми од 5 милијуна динара, као мањак на анујтетима. Ја то наравно могу само приближно да кажем, јер сви приход и нису још наплатени и у касу државну унесени, што још има да траје до конца априла; т. ј. до завршетка рачунске године 1890. Ја дефицит видим у томе, што српска држава данас дугује на анујтетима до 5 мил. дин. То је за 1890 год. Рецимо да се министар финансија лане преварио, те је дефицит од 4 фактичких скочио на 5 милијуна дин. Оволику грешку ја увек радо примам на се, јер сразмерно дуго и трипу грешку могу увек да учине и најувидљивији министри у Француској и Енглеској.

Поред овог дуговања са анујтетима ми немамо даљега новог дефицита, јер наши бонови су смањени према 1889 години. Ја дакле остајем при томе, да је дефицит за год. 1890 у 5,000.000 динара, и ја примам ту грешку коју ми опозиција пребацује драговољно на се, примам да се увек могу у дефициту преварити са ти 2,000.000 динара. За мене је доста то, што је дефицит који сам ја затекао, и који је имао најмање да скочи на 11, 12 а можда и 15,000.000 дин., спао испод половине, као што сам и лане тврдио. То је успех, који смо ја и моји другови фактички постигли. Рачун, који др. Драгиша о дефициту по својој вољи гради, изишао би на то, да је напредвачки дефицит још порастао са одузимањем монопола и жељезнице. Тај је рачун исто толико тачан, колико и повика да је буџет расхода просто скочио у 46 на 56 милијуна—не водећи при томе никакву рачунао уношењу другог прихода монопола дувана, соли и жељезница у буџетски предрачун. Ја ћу у осталом после прећи на појединости и казати колико је овај буџет увећан стручним расходима према прошлогодишњем.

Да сведем, господо, свој досадањи говор.

Дефицит који сам наследно у 10,000.000, тај се дефицит дао смањити на половину само враћањем монопола и жељезнице. За остали дефицит од 4, па рецимо баш и 5 милијуна (по досадањем рачуну за 1890) даје се уклонити на два начина: штедњом, у колико се то без повреде државних послова даје извести, а ту је ево и Скупштина на нека сваку установу цени и нека према томе чини уштеду у онолико у колико те установе могу уштеда поднети. Међутим финансијски одбор у коме седе ваши изабраници уверио се је, да све уштеде које се у појединим партијама могу чинити нису такве да се њима може дефицит да уклони. И ја тврдим господо, да се штедњом према оваком стању државне управе не може буџет довести у равнотежу, по мом уверењу. Буџет се може поправити само новим жртвама а те жртве наравно морају стајати у сразмери са привредном снагом народа, и ја могу већ сада да вам кажем, да измене закона о порези и закона о трошарини неће повредити привредну народну снагу. Ја тврдим, да ће јаче пореске терете имати да носе само пмућнији људи а сиротнији ће се још олакшати, нове трошарине пак дејствоваће шта више красно на домаћу производњу, јер ће у ствари показати се као заштитна царина.

Господо, поред овога ако хоћемо да имамо правилан поглед на наше финансије, ваља да оценимо шта имамо да очекујемо у идућим годинама.

Монопол дувана соли и жељезница из године у годину дају све веће и веће приходе, а поред њих ја главно тежиште полажем на ђумручину. Ми до конца 1892 год. не можемо имати знатно више прихода него што смо прошле године имали, јер смо притемњени нашим трговинским уговорима. И дотле нам је одиста тешко да наше дефиците сасвим уклонимо. Јер царински приходи који спасавају Русију, Грчку и Румунију снасла би и нас. Овога дана кад истече рок нашим трговачким уговорима и без обзира на то дали ће мо закључивати нове уговоре или нећемо, ако се само напусти

систем ђумручина ad valoron — по вредности, на се уведе специфична царинска тарифа, од кога дана повећаће се наши ђумручки приходи дуило и дефицита ће у буџету сасвим нестати. Овај моменат за мене је врло важан. Имајући данашње приходе монопола и жељезнице у рукама и градећи трговинске уговоре на основи за нас корисној, на основи рационалној, ја сам уверен да ће се наше финансије у току од две или три године тако поправити, да ако стање које се могло назвати стањем банкротства да се то исто стање после две или три године може назвати стањем уређених државних финансија. Тешко је нама данас још дочекати ово, али је теже оно што је иза нас, него оно што је пред нама. То је моје уверење не као министра него и као посланика и ја би то своје мишлење пристао да браним на свакоме месту. Сад да пређем на само питање о овоме пројекту буџету за 1891 год.

Како стоји овај буџет, и каква је разлика између овога и прошлогодњег буџета?

Господа противници непрестано се хватају за разлику у целокупној цифри. Ја сам потпуно био свестан свих тешкоћа, које су ме чекале са стране опозиције, кад сам се решио да у буџет државни унесем бруто приходе и расходе монопола дувана, соли и државних жељезница, знајући врло добро колико ће опозиција да се користи тиме на да каже: ево радикала, где подижу буџет на 57 милиона.

Тиме се у осталом није користила само опозиција но и г. Др. Драгиша Станојевић, који патетично узвикује: ево рачуна! сравните укупно стање прошлогодњег буџета, са овим буџетом за 1891 год. на ће те видети колика је разлика између прошлогодњег и садањег буџета.

Ја ћу сада у главним цифрама да учиним поређење укупног стања овога буџета за 91 годину, та разлика износи 12,521.745*37 дин. Изменом том коју сматрам да је корисна за углед земље и кредит Србије кад наш буџет сравнимо са буџетом Бугарске, која је такође унела у свој буџет бруто приходе и кад још узмемо у рачун, да је за Србију повољније да ануитети износе трећину но половину буџетске цифре — ја сам нашао за потребно да унесем све бруто приходе и расходе државних монопола и жељезница те да се и у нашем буџету огледа све што држава прима а што издаје, на макар буџет стајао и на 80,000,000 дин, то најзад и пре свега захтева сама правилност буџетског склопа.

Питање је господо, да ли се повишавањем буџетске цифре повишава дефицит, да ли се њиме траже 10,000,000 дин нових жртава? То је ваљда већ сваком јасно да није тако, јер то показује рачун сабирања и одузимања. Која би то влада крила дефицит да га покрива тајним зајмовима кад зна да нас неће нико ни кредитовати без решења законодавног тела и да се неће у Европи ни паћи никакав капиталиста, који ће нам кришом понути 10,000,000, те да тиме покријемо наш дефицит.

Не стоји дакле рачун опозиције, који вели да је то прикривање дефицита, јер на послетку цело је питање, питање рачуна, које лежи у томе, да се јасно види, за колико су стручни расходи државни повећани? Да претресем сада цео рачун повишице, хајде да га заједно разгледамо.

На дувану повишено је тиме што су унесени бруто приходи са 3,000,000 динара, на соли 900,000 дин, и на жељезници 3,300,000 динара, свега дакле 7,200,000. Дакле $\frac{2}{3}$ целокупно повећане буџетске цифре увећано је просто с тога, што су у буџет унесени бруто приходи и расходи монопола и жељезница.

Поред овога господо, треба даље да се узме у рачун и ово:

За зајам за откуп експлоатације жељезница као што знате метули смо били лаве 1,000,000 дин. приближно, јер нисмо још могли знати ануитет његов. Међутим тај ануитет износи 1,401,634 дакле 400,000 дин. више. То по себи улази за откуп и експлоатацију и плаћа се из добивеног прихода самим одузимањем жељезнице. Даље ушао је у буџет и прирез од 6 пара који је као што знате, привремен и који ја нисам морао ни уносити у буџет расхода. Кад би ја радио по ме-

тоди прошлих министара финансије и ишао на то, да буџет изгледа само формално мањи, ја би могао да изоставим и бруто приходе и расходе и ванредне прирезе, те би тим постиго оно исто, што су и они постигли, али ја то нисам учинио, него сам све унео у државни буџет, тако да сваки може јасно да види сав живот државни. То сам учинио с тога што сам хтео да сваки јасно види право стање наших финансија.

Даље долази умножење пензија које је на основу измена највиших државних тела по самом уставу учинио а то су као што је у касацији, апелацији, контроли и државном савету, све личности, које имају тешке пензије. Дакле кад се и то узме у рачун, онда излази да је тиме повишен буџет са 393769 дин. Вишак ануитета жељезничког прирез од 6 пара и вишак на пензијама скупа износи 1,400,000 динара. Тај 1,000,000 дин. додајте ка бруто приходима и онда ће те добити суму од 8,610,593. дин. Остаје нам дакле разлика повишице буџетске у 2,917,151 дин.

Ето то је повишица на стручним расходима државним, то је разлика у буџету за 1891 према 1890 години, и ја ћу одмах да вам кажем и како је састављена та цифра.

На привреду о којој ми непрестано пишемо и говоримо сваком приликом дато је 1,764.232 дин.; даље дато је на просвету више 258.000 дин. свега дакле износи 2,022.232 динара. Дакле сем привреде и просвете на свих осталих 6 министарстава пада повишица од 896.824 дин.

Ја мислим још само ово да вам кажем, да је свако министарство при састављању свога буџета, поклањало највећу пажњу, да се учине што је могуће веће уштеде. Пројект буџета био је дуго пред финансијским одбором. Чланови тога одбора ценили су сваку позицију за се и нашли су да се могло још нешто уштедити, али у исти мах нашли су да се не може збрисати толико, чиме би се могао дефицит из буџета уклонити. На све замерке, које ми се с те стране чине зато је дефицит још ту, могу вам овим одговорити. Ја сам затекао два пута већи но што је данас, и колико ја снаге и умања имам ја сам го смањно, а у мојој снази не лежи да могу својом вољом више да га смањим. Сад ми је потребна и воља Нар. Скупштине, јер после одузимања монопола и жељезнице нема пита више да се одузме, већ се знатно дефицит може ублажити само штедњом и новим приходима, а ово обоје треба Скупштина да реши. То је одговор на замерку г. Алимпија Васиљевића, на онај његов навод, да има светлих умова као што су Италији и Русији, који су дефицит за годину дана збрисали. Ја ако нисам онога светлог ума који себи замишља г. Алимпије, нисам ни толико малолудан, да који сам смањно, на своју штету прикривам, као што то г. Авакумовић представља. Ја сам рекао да је дефицит сведен на половину а и заостала половина његова може се збрисати само новим приходима. Онолико колико је у мојој власти стајало ја знам да сам и учинио. На све такве замерке ја би могао одговорити једном реченицом, која је добро позната у финансијском свету и у теорији и у пракси, а то је оно, што је рекао једном француски министар финансија, Барон Луј на нападе, који су пали из већине, а нарочито из опозиције: „Mes sieurs faites moi de la bonne politique, et je vous ferai des bonnes finances.“

То на српски речено значи: какву ви политику водите, онакве су вам и финансије. И заиста је тако. Какав је систем владавине у земљи, какви се закону стварају такве су и финансије. Да вам наведем само један пример у прилог тога.

Лањске године Скупштина је вотирала закон о истражним судијама, и нико се онда није запитало, колико ће то коштати. Кад се ухватио рачун нашло се да ће то коштати на 1,200,000 динара. За то је влада морала да обустави постављање истражних судија, јер нема за то нарочитих нових извора. То ме је научило, да сада, кад се у Скупштини буду тражиле нове установе, одмах и кажем „лепо, ја примам као министар финансија, али молим вас у исти мах дајте ми и нове изворе, јер то само иде на повећање дефицита.

Влада дакле није ни смела ни могла да приступи извршењу закона о судијама јер је видела, да ту није потре-

б) поставити само судије, него и писаре и практиканте и служитеље, да треба спремити канцеларије и материјал, и да ће све то да кошта на 1,200.000 дин.

Међутим у Скупштини су се надметали говорници са речима: дајте нам гаранције за личну и имовну безбедност дајте да одуземо од полиције власт. То је дотле све лепо и криво, али министар финансија мора одмах да тражи и нове изворе за нове расходе. Јер да се све то изврши треба у исти мах и нових извора, јер са затеченим дефицитом од 10,000.000 динара, не да се ништа ново исплатити.

На замерку, управо на питања, г. Драгише Станојевића, односно цифре непосредног пореза имам да кажем ово. За непосредни порез унесена је она цифра, која по разрезу постоји. Опет ћу поновити, да то што се непосредан порез не наплаћује у означеној цифри није с тога, што се не може да наплати. По мом знању што не падне цифра непосредне порезе предрачуна, није да не пада с тога, што народ нема да плати, јер, господо, сиротиња много савесније плаћа од богаташа, већ не пада само стого, што имућнији неће да плате, а то за то што немамо довољно органа и начина да те имућније људе натерамо да уредно порез плаћају. Многи наши имућни људи врло радо плаћају државни интереса 6 на сто, јер они наплаћују по 15—20 од сто. Довољно је само да напоменем Београд.

У Београду, господо, сиротиња далеко савесније плаћа порезу него имућнији људи. Узгред овом приликом могу да кажем Народ, Преставништу, да ако усвоји пројекат о пореском поступку, ја се наддам да ће се томе злу доскочити. Што се тиче посредних дажбина, имам да приметим ово: вели се отуд то, да је ту цифра толико увеличана? Скочили су просто за то, што су у буџет ушли бруто приходи монопола дувана и соли. Ето вам господо, пред вама завршних рачуна, свију података министарства финансије. Ви ћете видети, да смо у већини позиција приходи међули ону цифру, како је прошле године показала са мањим изузетком само н. пр. за таксе међули смо више и толико више, у колико смо више добили од такса узлед измене закона о таксама.

Даље долази државна привреда, и ту се одмах види дефицијенција у више милијуна динара као што вели Драгиша. Није ту предрачун да ће приходи од железнице скокити 5 пута као што д-р Драгиша у својој заблуди рачуна, него је узет само бруто приход и са толико је ови позиција увећана.

О рудницима д-р Драгиша вели: откуд ту 1,300,000 динара, да министар меће више? То је, вели, само за то, да покрије дефицит. Ја ћу бити тако слободан да унутим д-р Драгишу на ону моју примедбу, коју сам тражио, да се унесе у буџет. А ставио сам је ево зашто. Ми дајемо министру привреде одиста један вишак у 1,700,000 динара на привредна подuzeћа. Ја сам ту баш и сувише опрезно поступио, јер бојећи се, као министар финансија, да ће се утрошити, а неће се привредити ја сам ставио ову примедбу главне државне благајне да може овај издатак само у онолико, у колико буде примио прихода од рудника; ако не падне приход, неће ни расход добити. На то ме је баш побудило оно искуство, које смо данас из наших државним рудницама прбрали.

Једном речију господо, позиције прихода врло су савесно испитиване и у буџет стављене јер је и мени много до тога сало, да приходи у онолико падну, у колико су и предвиђени. То је у главnome што сам имао да кажем о буџету, а ако би се тражило још објашњење, ја ћу бити увек расположен да их дадем.

Драгиша Станојевић — Молим вас, само неколико речи ради обавештења.

Потпредседник — Сваки говорник може исправити свој говор ако је погрешно наведен. Ви не можете исправити туђ говор него само ваш.

Драгиша Станојевић — Молим вас, ја то само и хоћу.

Г. министар финансија изволео је рећи, како се користила опозиција тиме, што су бруто приходи од монопола дувана, соли и железнице остављани у буџет и вели: како је буџет близу 60 милијона дин, па онда каже г. министар, да сам се и ја користио тиме.

То не стоји. Ја се нисам користио тиме, јер сматрам, да треба да се изврши тачка трећа 174 чл. Устава, у којој се каже: да у буџет морају ући сви приходи и расходи државни. Дакле, ја нисам мислио, нити ми можи бити криво, нити сматрам да је неправилно, што су сви приходи и расходи ушли у државни буџет. Ја нисам говорио о томе, и ја се нисам у томе сложио с опозицијом, као што рече министар финансије, већ на против наглазим да је то коректно, што су сви државни приходи и расходи ушли у буџет. Дакле министар погрешно ме је схватио. Ја сам казао да треба констатовати прави дефицит и говорио сам о томе, колико има чистог прихода од монопола дувана, соли и железнице, и нашао сам да има свега 7,700.000 дин., и онда сам, додајући ту суму приходима државним, извео приближан дефицит, али нисам се никако сложио с опозицијом.

Димитрије Машећ — Господо, као што се сећате лан' сие године водила се подуже дебата у начелу о буџету владином. Вероваћете после искуства и по признању министра финан. да је лански буџет донета као дефицита. Ми смо либерали онда доказивали да ће дефицит бити већа, а министар је тврдио, да ће бити много мањи; и кад погледате нити је изашло онолико дефицита, колико смо ми тврдили, нити онолико, колико је министар тврдио. Кад узмемо у обзир ово, да је лански буџет од 48 мил. динара, који је сведен од Скупштине на 46 мил. показао дефицит по признању министра финансије између 5 и 6 милиона динара онда, колико ли ће сад дефицита бити кад је стављена сума у буџету 57 мил. дин издатка! Можда ће, као што из говора мин. фин. чусмо, који се правда тиме што је стављен бруто приход од жељез. монопола соли и дувана у целокупан приход овога буџета, можда ће се велим тиме правдати идући дефицит. Поштовани посланик Алимпије лепо је казао ако су стављени бруто приходи у овом пројекту буџетском, онда би требало да тај приход послужи на олакшицу осталих буџетских издатака и да не постане дефицит. Следиствено је кад су стављени сви ти бруто приходи не може да се потпуно изравна дефицит, јер бруто приходи морају да се поуне осталим трошковима — значи да ће бити толико дефицита мање. Настаје питање да ли смо овим буџетом учинили какве уштеде и да ли смо увећали приходе и у колико?

Ми смо ланске год. имали 46. мил. расхода у коме је за себе био расход: за жељезницу, за себе расход монопол соли и дувана. Ви се сећате да смо донели лане закон о моноп. соли у томе је стављено на трошкове чиновника 50.000. динара. Ове године ви имате много већу суму на издатке чиновника солских. Законом о монополу дувана стављено је много а ове године још више. Тако ће бити и код жељезнице.

Кад се узме, да смо ми имали ланске године на 5 мил. издатака на жељезницу монопол дувана и соли и има ли смо целокупни расход 46.000.000. динара то би требало, кад би приходи државни у ствари толики били (колико их је министар у пројекту ово год. буџету ставио) да буџет буде на 51—52 мил. дин. а не чак 57.

Чим је дошао буџет на 57 мил. значи, да су установљене нове позиције. Баш кад би се усвојило овако, како је г. министар назначио опет буџет не би могао бити већи од 51—52 мил. Али мени се чини да народ не може сносити ни терете прошлогodiшњег буџета од 46 милиона динара зато, што нема прихода да тај терет поднесе. Кад хоћемо да расправљамо приходе или трошкове домаће или државне — лепо је поп Арсеније Проконијевић напоменуо — ми треба да се свагда држимо оне народне изреке: „Кољко ти је дуг губер толико се и пружи.“

(НАСТАВИЋЕ СЕ)